

VILJANDI VALLA ARENGUKAVA

AASTATEKS 2022–2030

Lisa 2. Olukorra analüüs 2024

September 2024

Sisukord

Sisukord	2
Saateks	3
1 Rahvastik	4
2 Elukeskkond	12
2.1 Kommunikatsioonid ja kommunaalmajandus	13
2.1.1 Teed ja transport	13
2.1.2 Kommunaalmajandus	14
2.2 Loodus ja keskkond	15
2.2.1 Jäätmemajandus	15
2.2.2 Kliima- ja keskkonnateadlikkus	16
2.3 Avalik ruum	16
3 Avalikud teenused	17
3.1 Haridus	17
3.1.1 Alusharidus	18
3.1.2 Üldharidus	19
3.1.3 Huviharidus ja noorsootöö	21
3.2 Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond	23
3.2.1 Töötus, tööhõive ja toimetulek	23
3.2.2 Sotsiaalteenused	24
3.2.3 Tervishoid	26
3.3 Kultuur, sport ja vaba aja veetmine	26
3.3.1 Kultuuritegevus	26
3.3.2 Raamatukogud	27
3.3.3 Sportimisvõimalused	27
4 Ettevõtluskeskkond	28
4.1 Ettevõtluskeskkonna ülevaade	28
4.1.1 Ettevõtlus ja töökohad	28
4.1.2 Mäeltküla tööstuspargi arendamine	31
4.1.3 Turism	32
5 Valla juhtimine	33
5.1 Valla juhtimise ülevaade	33
5.1.1 Valitsemine	33
5.1.2 Valla keskuse arendamine	34
5.1.3 Valla maine	35

Saateks

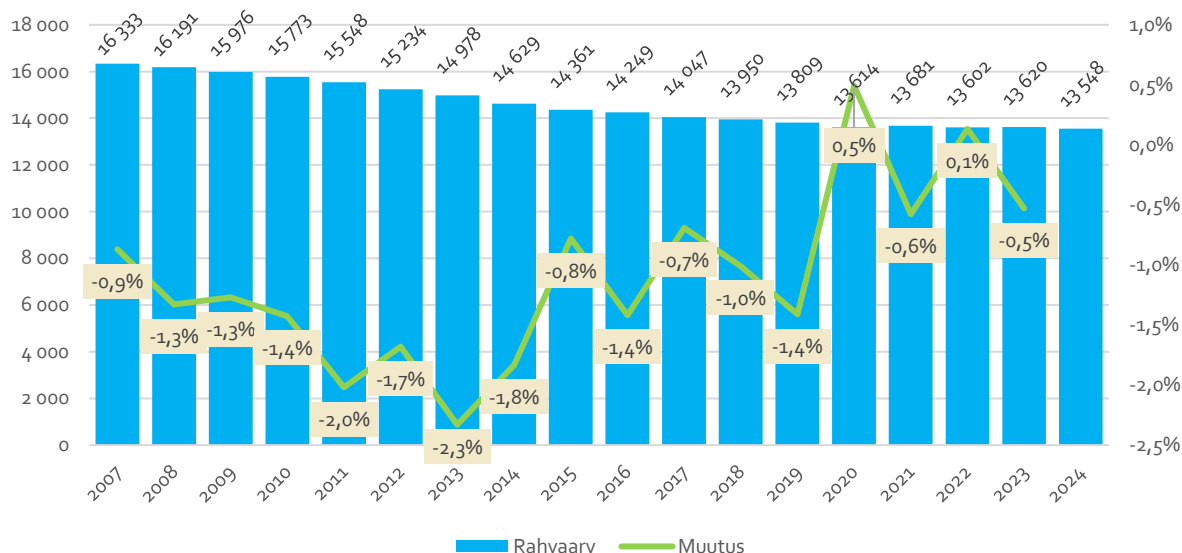
Olukorra analüüs on **Viljandi valla arengukava 2022–2030** lisa, milles antakse ülevaade Viljandi valla praegusest olukorrast, tuues välja peamised lahendamist vajavad küsimused.

Olukorra analüüsi dokument järgib strateegia struktuuri. See tähendab, et valla profiil on koostatud strateegilistele suundade ja programmide kaupa, v.a rahvastik, mis on eraldi osa. Iga peatüki alguses on lugemise hõlbustamiseks välja toodud ka vastava suuna eesmärk.

Valla asutusi, avalikke teenuseid ja finantse on põhjalikult analüüsitud 2021. a valminud uuringus „Viljandi Vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine“. Lisaks on võimalik tutvuda piirkondliku statistikaga täpsemalt näiteks veebilehel Minuomavalitsus, Statistikaameti kodulehel ja haridusandmete portaalis Haridussilm. Seetõttu on dubleerimise vältimiseks toodud välja üksnes Viljandi valla olulisimad karakteristikud.

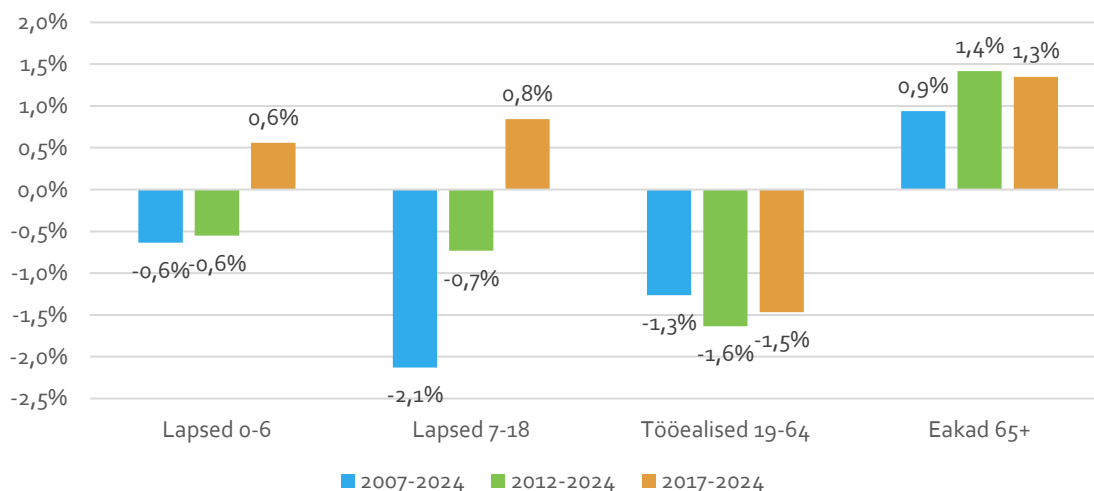
1 Rahvastik

Viljandi valla elanike arv 1. jaanuari 2024. a seisuga oli 13 548 inimest, mis moodustab 29,7% maakonna elanikest. Nii nagu kogu maakonna elanike arv näitab langustrendi, teeb see seda ka Viljandi vallas. Viimase 18 aasta jooksul on rahvaarv vähenenud 2 785 inimese võrra (-17,1%), mis teeb keskmiseks kahanemistempoks -1,1% aastas (Joonis 1).

Joonis 1. Rahvaarvu muutus Viljandi vallas 2007–2024 (Rahvastikuregister)

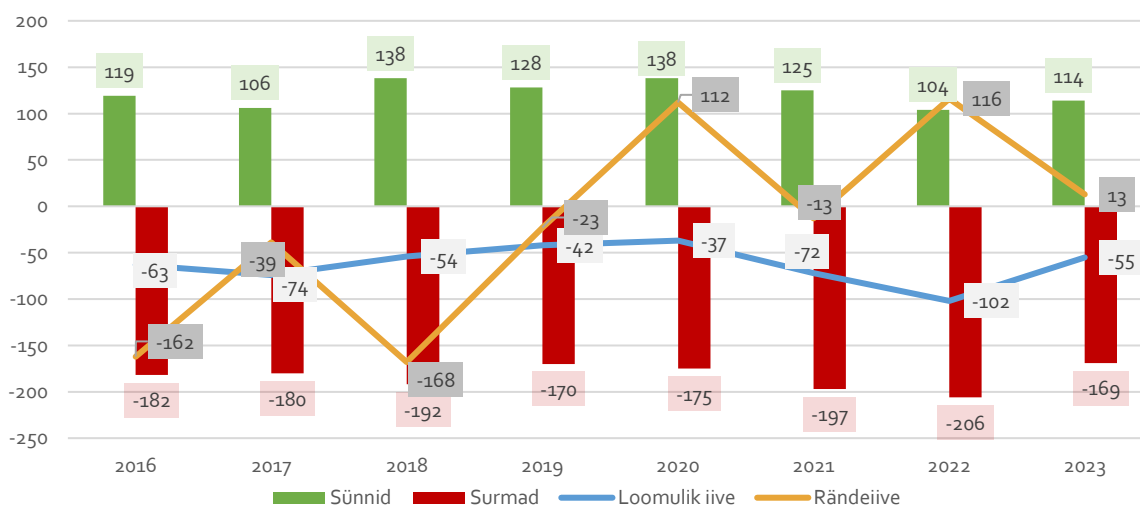
Perioodil 2007–2024 on kõige enam (36% võrra) kahanenud 7–18-aastaste laste arv. Tööealiste elanike arv on kahanenud 22% ning koolieelikute oma 11% võrra. Ainsana on suurenenud 65-aastaste ja vanemate elanike arv (16%). Koolieelikute kahanemise tempo on järjepanu vähenenud ja viimasel seitsmel aastal pöördunud tõusule. Samuti on kooliealiste kahanemine pöördunud kergele tõusule (viimase seitsme aasta keskmine 0,8% aastas). Tööealise elanikkonna vähenemise kiirus on aga seevastu pigem kasvanud, viimase viie aasta keskmine on ulatunud -1,5%-ni aastas. Hoogustunud on vanemaealise elanikkonna kasvutempo (Joonis 2).

Joonis 2. Rahvaarvu aastakeskmine muutus vanuserühmades 2007–2024 (Rahvastikuregister)

Valla loomulik iive on vaadeldaval perioodil läbivalt negatiivne, mis tähendab, et surmade arv ületab sündide arvu. Viimasel kuuel aastal on aastakeskmiselt olnud sünde 125 ja surmasid 185 ehk valla rahvaarv on loomuliku iibe tõttu aastakeskmiselt vähenenud 60 elaniku võrra.

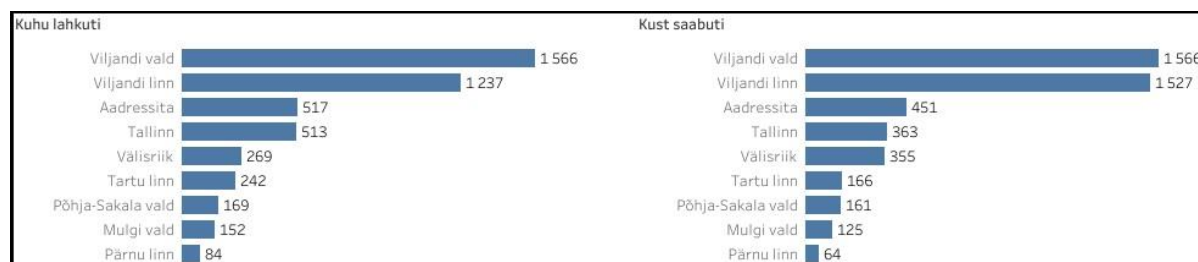
Samuti on rändeiive olnud läbivalt negatiivne, v.a aastatel 2020 ja 2022 - 2023, mil sisse- ja väljarände tulemusena on elanike arv kasvanud. Viimasel kuuel aastal on aastakeskmiselt saabunud 6 inimest enam kui lahkunud (Joonis 3). **Seega on Viljandi valla elanike arv vähenenud keskmiselt 54 inimese võrra aastas.** Teatav anomaalia ilmneb aastatel 2016, 2018 ja 2020, 2022, kus kahel esimesel juhul oli rändeiive märkimisväärselt miinuses ja viimastel tugevalt plussis. 2020. a positiivse rändeiibe põhjuseks võib pidada inimeste maapiirkondadesse sisseregistreerimist seoses koroonaviirusest tingitud piirangutega eeskätt linnades ja 2022. a sõjapõgenike saabumist seoses sõjaga Ukrainas.

Joonis 3. Loomulik- ja rändeiive 2016–2023 (Rahvastikuregister)

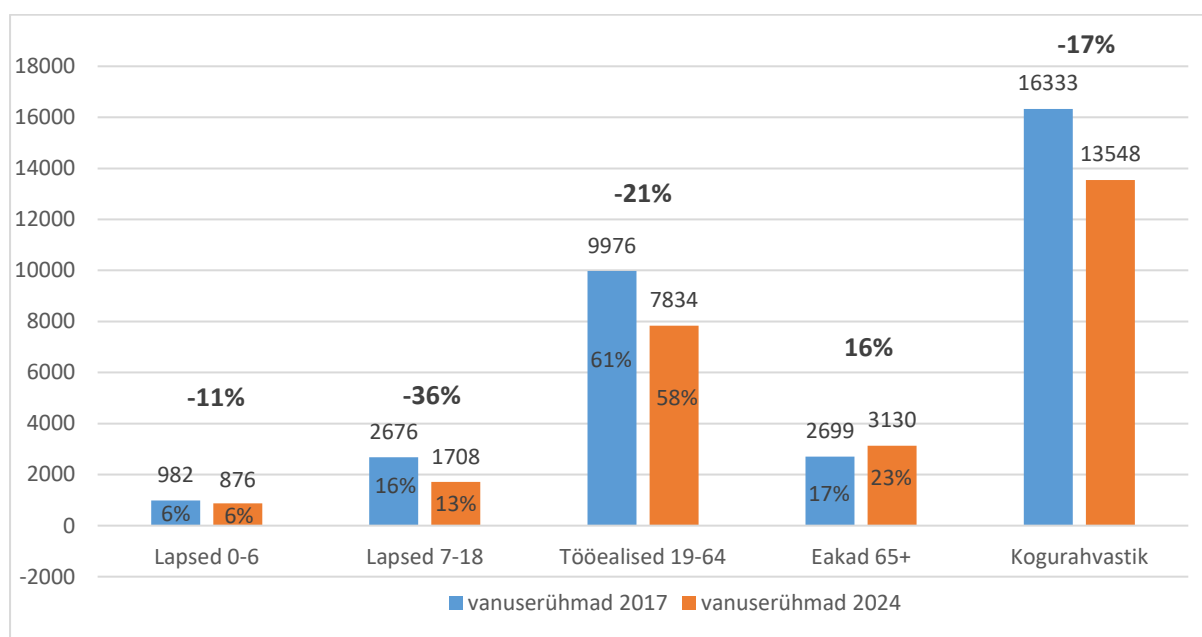
Periooditi on sündimuskäitumine olnud erinev. Kui aastatel 2016–2019 vähenes valla rahvaarv loomuliku iibe tulemusena aastakeskmiselt 58 inimese võrra, siis perioodil 2020–2024 mõnevõrra rohkem: 66 inimese võrra. Loomulik iive on igal aastal olnud miinuspoolel. Sündide arv on püsinud viimasel kaheksal aastal vahemikus u 110–140 sündi aastas.

Vaadates Viljandi vallas toimunud elukoha muudatusi perioodil 01.01.2018 kuni 28.05.2024, siis on näha, et liikumine on peamiselt toimunud samade asukohtade vahel. Kõige positiivsem liikumine on toimunud seoses Viljandi linnaga, kuhu lahkus 1237 inimest, kuid saabus 1566 inimest. Inimesed on valla siseselt oma elukohta muutnud 1566 korral. Elukoha muudatused saabujate ja lahkujate vahel on tasakaalus, kokku lahkus 5497 inimest ja saabus 5499 inimest (Tabel 1).

Tabel 1. Elukoha muudatused Viljandi vallas (01.01.2018 kuni 28.05.2024, Rahvastikuregister)

Viljandi valla elanikest 19% on kuni 18 aastased. Tööealisi on 58% ja vanemaealisi (65+) 23%. Võrreldes Eesti elanike vanuserühmadega (kuni 18 aastasi 21%, tööealisi 59%, vanemaealisi 20%) on Viljandi valla seis pisut kehvem – noori on vähem, vanemaealisi rohkem. Võrreldes tänast seisuga 2017. aastaga, siis on oluliselt vähenenud 7-18 aastaste vanuserühm (-36%), samuti on oluline vähenemine toimunud ka tööealiste ja väiksemate laste vanuserühmades. Seevastu eakate osakaal on suurenenud 16%. See tähendab, et järjest rohkem tööealisi inimesi peab üleval pidama noori ja eakaid (Joonis 4).

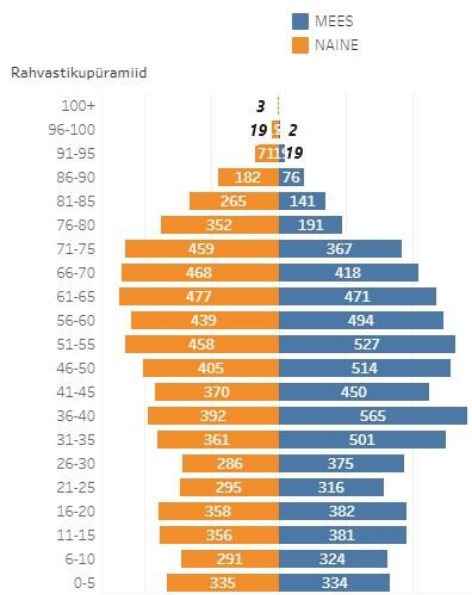

Joonis 4. Vanuserühmade osakaalud ja muutused 2017 vs 2024 (Rahvastikuregister)

Viljandi valla elanikkonna soo-vanuskoosseisu vaadeldes on näha, et valla elanike jaotus ei ole tasakaalus. **Nooremad põlvkonnad on väiksemad kui vanemad.** Seega sisenevad lähikümnendil peamisse viljakasse ikka väiksemad põlvkonnad:

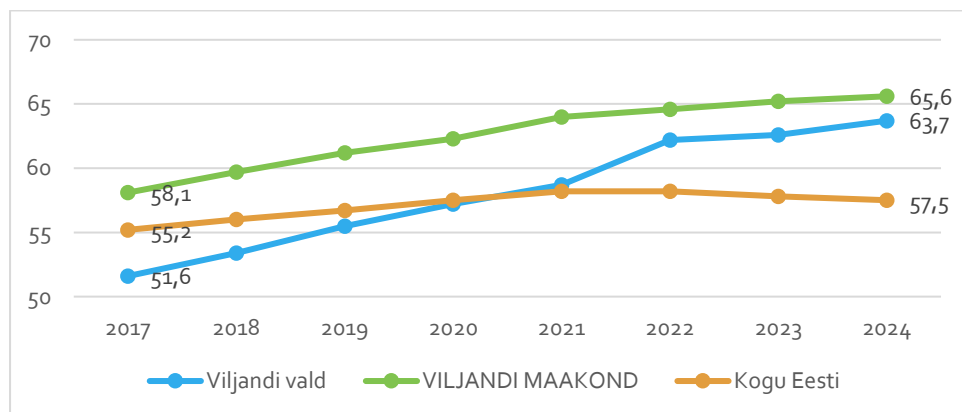
- Vanuserühmad 0-20 moodustavad elanikkonnast 20%
- Vanuserühmad 21-40 moodustavad elanikkonnast 22%
- Vanuserühmad 41-60 moodustavad elanikkonnast 26%

Samuti on meeste ülekaal naiste suhtes arvestatav, mis on eriti märkimisväärne vanuses 36–40. Rahvastiku vananedes olukord pöördub, alates 66. eluaastast on naisi tulenevalt sooliselt diferentseeritud elueast märgatavalt enam (Joonis 5).

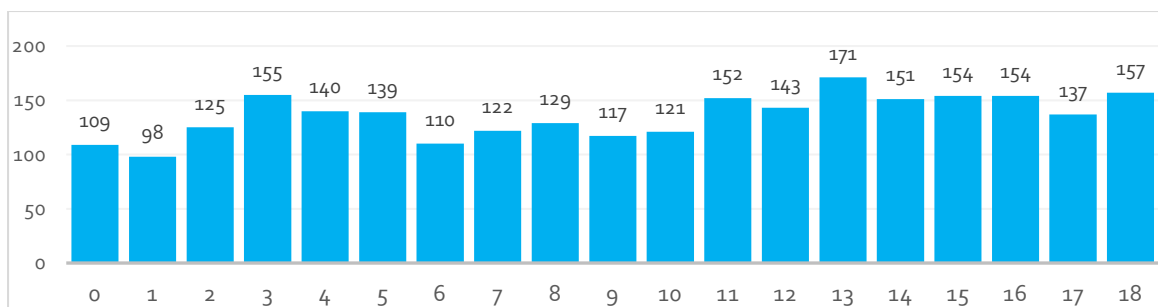
Joonis 5. Rahvastiku soo-vanusjaotus Viljandi vallas seisuga 28.05.2024 (Rahvastikuregister)

Ülalpeetavate määr iseloomustab rahvastiku vanusstruktuuri: mittetöoealiste (0–14-aastased ja üle 65-aastased) elanike arv 100 tööealise (15–64-aastased) elaniku kohta. Valla kui terviku vaates on ülalpeetavate määr võrreldes seitsme aasta taguse ajaga kasvanud 51,6-lt 63,7-ni. See tähendab, et järjest rohkem tööealisi inimesi peab üleval pidama noori ja eakaid). Võrreldes Viljandi maakonnaga on Viljandi valla ülalpeetavate määr tõusnud kiiremas tempos. Eesti keskmine ülalpeetavate määr on alates 2022. aastast langenud (Joonis 6).

Joonis 6. Ülalpeetavate määr perioodil 2017-2024 (Rahvastikuregister)

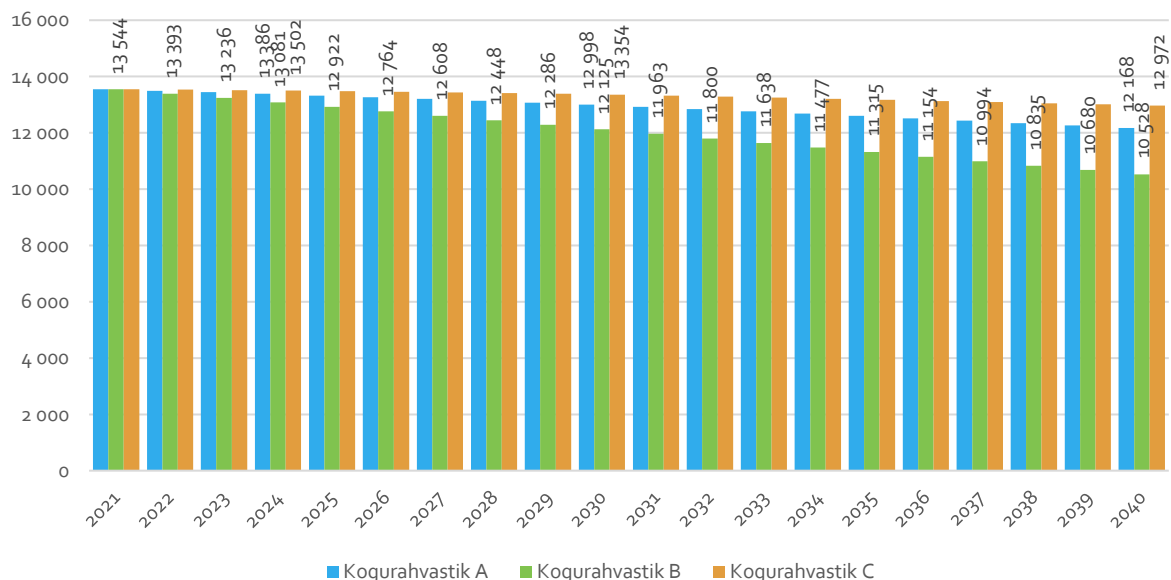
Viljandi valla suuremad laste aastakäigud on vanuses 13-18 eluaastat (keskmiselt 154 last aastakäigus), kes liiguvad läbi põhikooli III astme ja gümnaasiumi. Põhikooli I ja II astmes on lapsi mõnevõrra vähem. Noortemate aastakäikude (3-5 eluaastat) peale on tulemas taas mõnevõrra suuremad põlvkonnad, kuid **märgatav vähenemine jätkub** noorimate aastakäikude pealt vanuses 0-1 eluaastat, kus keskmine laste arv aastakäigus on 103 last (Joonis 7). Lasteaiaaas laste arvukus sõltub aga tuleviku sündimusest.

Joonis 7. Kuni 18 aastased lapsed Viljandi vallas 1.01.2024 (Rahvastikuregister)

Kokkuvõtt:

- Elanikkonna vähenemine on toimunud tempos -1,1% aastas (ligikaudu 154 inimest).
- 2021. a koostati Viljandi vallale „Viljandi Vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine“ raames elanikkonna prognoos aastani 2040, mille kohaselt:
 - Viljandi valla rahvaarv kahaneb sõltumata rändekäitumisest võrreldes lähteaastaga prognoosiperioodil iga-aastaselt tulenevalt elanike vanusstruktuurist igal juhul (Joonis 8). Baas-stsenaariumis (A) kahaneb elanike arv aastaks 2040 u 1 400 elaniku ehk 10%, väljarände jätkumisel (B) kuni 3 000 ehk 22% võrra. Kolmanda, optimistliku stsenaariumi (C) järgi kahaneb elanikkond aastaks 2040 u 600 ehk 4% võrra. Pole võimalik väita, milline stsenaarium täpselt rakendub, kuid alumise ja ülemise piiri annavad need ette.

Joonis 8. Viljandi valla rahvastikuprognoos (Rahvastikuregister)¹

¹ Täpsem prognoos koos metoodika kirjelduse ja vanuserühmadega on ära toodud viidatud analüüsis „Viljandi Vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine“.

Prognoosi B-stsenaariumi (väljarände jätkumine) kohaselt peaks Viljandi vallas 2024. a olema u 13 100 inimest, tegelikkuses oli aga seis aasta alguses 13 548 (13 408, kui maha arvestada KOV-i täpsusega registreeritud elanikud, mida pole ka prognoosis arvesse võetud), mis tähendab, et Viljandi valla rahvastik on liikunud pigem optimistliku C-stsenaariumi järgi. Antud ajavahemiku baasil ei ole aga mõttekas pikaajalisi järeldusi teha, kuna periood on liiga lühike.

Enamikes asustusüksustes on rahvaarv langenud, kuid esineb ka erandeid. Mustla ja Viiratsi alevikus ei ole rahvaarv oluliselt muutunud, langus (8%) on toimunud nii Ramsi, kui ka Kolga-Jaani alevikus. Kõige suurem rahvaarvu kasv on olnud Sinialliku ja Peetrimõisa külas. Mõlemad külad on just oma paiknemise tõttu äärmiselt atraktiivsed, sest nad asuvad Viljandi linna külje all (olemasolevad suvilad on ümber ehitatud aastaringseks elamiseks). Suurim elanike langus elanike arvult on olnud Karula ja Paistu külades. Positiivse külje pealt on „kohaliku omavalitsuse täpsusega“ (Tabelis 2 märgitud „KOV“) inimeste arv märgatavalt vähenenud, selle tulemusel saab selgema ülevaate reaalselt olukorrast. Ülevaate Viljandi valla rahvaarvu muutusest (2017-2024. a) on asustusüksuste kaupa välja toodud alljärgnevas Tabelis 2.

Tabel 2. Viljandi valla rahvaarvu muutus asustusüksuste kaupa (Rahvastikuregister)

Asustusüksus	2017	2024	Muutus	%
Aidu küla	82	88	6	7%
Aindu küla	31	28	-3	-10%
Alustre küla	33	39	6	18%
Anikatsi küla	90	72	-18	-20%
Auksi küla	55	55	0	0%
Eesnurga küla	30	28	-2	-7%
Heimtali küla	193	183	-10	-5%
Hendrikumõisa küla	64	64	0	0%
Holstre küla	185	193	8	4%
Intsu küla	114	117	3	3%
Jakobimõisa küla	59	48	-11	-19%
Jõeküla	49	47	-2	-4%
Jämejala küla	174	193	19	11%
Järtsaare küla	62	51	-11	-18%
Järveküla	39	44	5	13%
Kaavere küla	106	93	-13	-12%
Kalbuse küla	34	29	-5	-15%
Kannuküla	46	58	12	26%
Karula küla	201	129	-72	-36%
Kassi küla	32	43	11	34%
Kibeküla	31	39	8	26%
Kiini küla	17	13	-4	-24%
Kiisa küla	31	20	-11	-35%
Kingu küla	22	24	2	9%

Kivilõppe küla	48	54	6	13%
Koidu küla	71	78	7	10%
Kokaviidika küla	22	15	-7	-32%
Kolga-Jaani alevik	403	371	-32	-8%
Kookla küla	34	32	-2	-6%
Kuressaare küla	57	70	13	23%
Kuudeküla	34	39	5	15%
Kärstna küla	232	212	-20	-9%
Laanekuru küla	20	17	-3	-15%
Lalsi küla	94	105	11	12%
Leemeti küla	49	52	3	6%
Leie küla	200	176	-24	-12%
Loime küla	13	17	4	31%
Lolu küla	41	40	-1	-2%
Loodi küla	116	123	7	6%
Luiga küla	37	25	-12	-32%
Lätkalu küla	52	45	-7	-13%
Maltsa küla	34	34	0	0%
Marjamäe küla	17	27	10	59%
Marna küla	54	43	-11	-20%
Matapera küla	123	117	-6	-5%
Meleski küla	71	56	-15	-21%
Metsla küla	29	29	0	0%
Moori küla	45	51	6	13%
Muksi küla	16	9	-7	-44%
Mustapali küla	44	69	25	57%
Mustivere küla	187	159	-28	-15%
Mustla alevik	803	806	3	0%
Mõnnaste küla	94	80	-14	-15%
Mäeltküla	102	73	-29	-28%
Mähma küla	127	138	11	9%
Odiste küla	73	58	-15	-21%
Oiu küla	59	65	6	10%
Oorgu küla	58	34	-24	-41%
Otiküla	11	17	6	55%
Pahuvvere küla	94	83	-11	-12%
Paistu küla	321	262	-59	-18%
Parika küla	30	22	-8	-27%
Peetrimõisa küla	223	260	37	17%
Pikru küla	50	50	0	0%
Pinska küla	166	158	-8	-5%
Pirmastu küla	47	43	-4	-9%

Porsa küla	85	65	-20	-24%
Puiatu küla	207	187	-20	-10%
Pulleritsu küla	76	60	-16	-21%
Põrga küla	46	41	-5	-11%
Päri küla	471	479	8	2%
Pärsti küla	148	153	5	3%
Raassilla küla	35	32	-3	-9%
Ramsi alevik	573	526	-47	-8%
Raudna küla	25	19	-6	-24%
Rebase küla	17	17	0	0%
Rebaste küla	15	11	-4	-27%
Ridaküla	44	49	5	11%
Rihkama küla	31	30	-1	-3%
Riuma küla	39	34	-5	-13%
Roosilla küla	35	28	-7	-20%
Ruudiküla	47	40	-7	-15%
Saareküla	46	40	-6	-13%
Saarepeedi küla	292	266	-26	-9%
Savikoti küla	140	132	-8	-6%
Sinialliku küla	164	207	43	26%
Soe küla	242	198	-44	-18%
Sooviku küla	43	35	-8	-19%
Suislepa küla	215	207	-8	-4%
Sultsi küla	127	124	-3	-2%
Surva küla	36	44	8	22%
Taari küla	32	38	6	19%
Tagamõisa küla	34	24	-10	-29%
Taganurga küla	65	74	9	14%
Tarvastu küla	85	88	3	4%
Tinnikuru küla	84	96	12	14%
Tobraselja küla	66	55	-11	-17%
Tohvri küla	74	78	4	5%
Turva küla	29	23	-6	-21%
Tusti küla	147	127	-20	-14%
Tõmbi küla	46	36	-10	-22%
Tõnissaare küla	26	23	-3	-12%
Tõnuküla	63	63	0	0%
Tõrreküla	23	22	-1	-4%
Tänassilma küla	148	151	3	2%
Unametsa küla	54	57	3	6%
Uusna küla	338	300	-38	-11%
Vaibla küla	47	47	0	0%

Valma küla	124	147	23	19%
Vana-Võidu küla	350	361	11	3%
Vanamõisa küla	40	36	-4	-10%
Vanausse küla	45	55	10	22%
Vanavälja küla	70	64	-6	-9%
Vardi küla	190	206	16	8%
Vardja küla	207	215	8	4%
Vasara küla	57	74	17	30%
Veisjärve küla	37	36	-1	-3%
Verilaske küla	97	99	2	2%
Viiratsi alevik	1191	1212	21	2%
Viisuküla	55	51	-4	-7%
Vilimeeste küla	57	49	-8	-14%
Villa küla	68	59	-9	-13%
Vissuvere küla	55	69	14	25%
Vooru küla	63	51	-12	-19%
Võistre küla	59	67	8	14%
Väike-Kõpu küla	34	42	8	24%
Välgita küla	104	94	-10	-10%
Väluste küla	77	62	-15	-19%
Ämmuste küla	17	16	-1	-6%
Ülensi küla	103	105	2	2%
omavalitsuse täpsusega	206	140	-66	-32%
Kokku	14047	13548	-499	-4%

2 Elukeskkond

Eesmärk:

- Viljandi vallas on elanikusõbralik, nüüdisaegne ja turvaline keskkond, mille osaks on head liikumisvõimalused ning nüüdisaegsed kommunikatsioonid.

Elukeskkonna ülevaade koosneb olukorra kirjeldusest arengukava elukeskkonna arendamise suuna programmide ja meetmete lõikes, milleks on:

- P1. Tänapäevaste kommunikatsioonide ja kommunaalmajanduse programm
 - M1. Teede arendamise meede
 - M2. Ühistranspordi arendamise meede
 - M3. Kommunaalmajanduse arendamise meede
- P2. Looduse ja keskkonna programm
 - M1. Jäätmekäitluse parendamise meede
 - M2. Kliimaneutraalse omavalitsuse meede
 - M3. Keskkonnateadlikkuse meede
- P3. Avaliku ruumi programm

- M1. Kogukondade arendamise meede
- M2. Elamupiirkondade arendamise meede
- M3. Avaliku ruumi arendamise, turvalisuse ja korra tagamise meede

2.1 Kommunikatsioonid ja kommunaalmajandus

2.1.1 Teed ja transport

Viljandi vald paikneb Viljandimaa kesk-, kirde- ja kaguosas, ümbritsedes Viljandi linna. Vald piirneb edelast Mulgi vallaga, lääne ja loode poolt Põhja-Sakala vallaga, kirdest Põltsamaa vallaga, idast Elva valla ning Võrtsjärvega, lõunast Tõrva vallaga. Valda läbivad põhimaanteedest Tartu-Viljandi-Kilingi-Nõmme, tugimaanteedest Imavere-Viljandi-Karksi-Nuia, Viljandi-Põltsamaa ning Viljandi-Rõngu maantee. Viljandi vallas on ligi 603 km teid, millest 15,42% on tolmuva kattega (Tabel 3). Vallavalitsus on kruusateid järjepidevalt mustkatte alla viinud vastavalt Viljandi valla teehoiukavale, mida uuendatakse igal aastal.

Tabel 3. Viljandi valla teed (01.05.2024)

Tee tüüp	Maantee	Tänav	Kokku
Kohalikud teed (km)	576,448	26,547	602,995
sh tolmuva kattega (km)	69,804	23,189	92,993
Tolmuva kattega teede osakaal	12,11%	87,35%	15,42%

Koostatavas Viljandi valla üldplaneeringus planeeritakse maakonnaplaneeringust lähtuv kergliiklusteede võrgustik, arvestades olemasolevate maanteedega asukohta ja uute planeeritavate teedevõrgustikega.

Ühistranspordi Viljandi vallas korraldab MTÜ Viljandimaa Ühistranspordikeskus. Alates 22.01.2024 lõppes Viljandimaa avalikel bussiliinidel tasuta sõitmise võimalus (v.a mõned erisused). Lisaks linnalähiliinidele ja maaliinidele on võimalik kasutada ka nõudeliine, nõudepeatuste teenindamine toimub tellimuse alusel. Samuti on võimalik invatõstukiga varustatud maaliinibussi tellimine.

Viljandi valla ühistranspordi kättesaadavuse indeks on kõrgem kui 3. Indeks arvestatakse inimeste elukoha kaugust ühistranspordipeatustest. Inimeste elukohad on jagatud neljaks tsooniks: 1 - väljaspool teeninduspiirkonda; 2 - madal (kuni 5 km peatusest); 3 - keskmine (kuni 1 km peatusest); 4 - hea (kuni 500 m peatusest). Indeksi väärtuseks arvutatakse, kui suur osa elanike igas tsoonis elab ning see indekseeritakse (korrutatakse vastava tsooni elanike osakaal läbi tsooni tunnusega) ning liidetakse kokku. Selle tulemusel moodustub indeks skaalal 1 kuni 4, kus 4 tähendab seda, kõik omavalitsuse elanikud elavad kuni 500 m kaugusel ühistranspordi peatusest ning 1 seda, et kõik elanikud elavad väljaspool ühistranspordi teeninduspiirkondi².

² Allikas: <https://minuomavalitsus.ee/kov/viljandi-vald>, vt kaardirakendust ja täpsemat infot: <https://www.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=43ac5561cd66425a845f5769ceffd763>

Uutest ühendustest nähakse üldplaneeringuga perspektiivsena ette väikesadamaid: Vanasauna sadam Võrtsjärve ääres Valma külas ning Suislepa sadam Suislepa külas Õhne jõe ääres.

Samuti on Viljandi vallas Päre külas sertifitseeritud murukattega Viljandi lennuväli, mida haldab Viljandi Lennuklubi ja mille lennuraja mõõtmed on 800 x 30 m ja kandevõime 7 tonni. Viljandi Lennuklubi pakub ka lennukoolitusi ning lisaks on võimalik korraldada lennuväljal avalikke üritusi.

2.1.2 Kommunaalmajandus

Vallas osutavad ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniteenuseid kaks valla osalusega äriettevõtet - osaühing Ramsi VK ja Põltsamaa Vesi OÜ. Ramsi VK osutab ja arendab vee- ja kanalisatsiooniteenust Ramsi, Mustla, Päre, Heimtali, Puiatu (Erikooli piirkond), Savikoti, Pärsti (Kurika ja Pärsti), Tohvri, Mustivere (Karu, Oksa), Matapera (Kutsari, Männi tee), Paistu, Holstre, Intsu (Kondi asula), Saarepeedi, Karula, Mäeltküla, Ruudiküla, Vasara, Tusti, Tinnikuru, Kärstna, Soe, Rüüsa, Suislepa, Sinialliku, Puiatu (küla piirkond), Uusna, Tānassilma ja Valma asulates. Põltsamaa Vesi OÜ pakub teenuseid Põltsamaa vallas ja Viljandi vallas Kolga-Jaani alevikus ja Leie külas. Lisaks tegutseb valla territooriumil vee-ettevõttena ka AS Viljandi Veevärk, kes osutab teenuseid Viljandi linnas ja Viljandi vallas Viiratsi alevikus ja Vana-Võidu, Jämejala, Peetrimõisa ning Mustivere külades.

Viljandi valla territooriumi on ühisveevärgi teenusega kaetud 80,2% elanikest ning ühiskanalisatsiooniteenuse kasutamise võimalus on 73,1% elanikel. Viljandi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamisel lähtutakse Viljandi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavast aastateks 2021–2032³, mis tuleb üle vaadata ja ajakohastada hiljemalt 2025. aastal.

Kaugküttepiirkond on üldplaneeringuga määratav maa-ala, millel asuvate tarbijapagaldiste varustamiseks soojusega kasutatakse kaugkütet, et tagada kindel, usaldusväärne, efektiivne ning keskkonnanõuetele ja tarbijate vajadustele vastav soojavarustus. Kaugkütte arendamine määratud kaugküttepiirkondades toimub vastavalt vallavolikogu poolt kehtestatavatele piirkondlikele soojamajanduse arengukavadele.

Vallal on kuus kaugküttepiirkonda, kaugkütteenuse pakujateks on Viljandi vallas Adven Eesti AS (Viiratsi alevik), aktsiaselts Ramsi Turvas (Ramsi alevik), SW Energia OÜ (Päre küla, Mustla ja Kolga-Jaani alevikud), N.R.Energy OÜ (Vana-Võidu küla). Kaugküttevõrkude ja soojamajanduse arendamine aastani 2026 toimub ühinemiseelsest ajast kehtivate kaugküttepiirkonna soojusmajanduse arengukavade alusel. Kuna soojusmajanduse arengukavade kehtivus hakkab lõppema, on planeeritud kogu valda hõlmava tervikliku soojusmajanduse arengukava koostamine 2025. aastal.

Koostamisel oleva üldplaneeringuga määratakse Viljandi vallas järgmised kaugküttepiirkonnad:

- Jämejala kaugküttepiirkond
- Päre kaugküttepiirkond

³ Kätesaadav:

https://www.viljandivald.ee/documents/11546/32153868/Viljandi_valla_YVKA_arendamise_kava_2021-2032.pdf/8e0931ff-3669-419c-b785-ef7f65925bfa

- Ramsi kaugküttepiirkond
- Vana-Võidu kaugküttepiirkond
- Viiratsi kaugküttepiirkond
- Peetrimõisa kaugküttepiirkond
- Kolga-Jaani kaugküttepiirkond
- Mustla kaugküttepiirkond

2.2 Loodus ja keskkond

Viljandi valla territooriumil asuvad järgmised kaitsealad/pargid: Loodi looduspark, Kullamäe maastikukaitseala, Järveküla looduskaitseala, Alam-Pedja looduskaitseala, Vareseägede maastikukaitseala, Kärstna mõisa park, Tarvastu metsapark, Parika raba. Osaliselt valla maadel asuvad Rubina ja Muti maastikukaitsealad. Loodi looduspark on suurim maastikukaitseala Viljandi maakonnas ja on vastavalt majandustegevuse piiramise astmele jagatud kümneks sihtkaitsevööndiks ja kaheks piiranguvööndiks. Väga rikas suurepäraste profiilide poolest on Tarvastu jõe org endise Tarvastu ordulinnuse ümbruses.

Viljandi valla tuntumad loodusobjektid on Viiralti tamm, Siniallikas, Loodi põrguoru paljand, Loodi lehispuistu, Vooru tamm, Kloostrimetsa kask, Kõösi künnapuu, Kuressaare tamm, Säga (Lõhmuse) pärn, Suislepa paljand, Väluste rändrahn, Kärstna allikas jt. Huvitavad matkarajad, sh ümber Viljandi järve kulgev rada, pakuvad suvel võimalusi matkajatele ja talvel suusasõpradele. Võrtsjärve ääres taastab ajaloolist Kivilõppe laagripaika mittetulundusühing Kivilõppe Puhkekeskus ja Võrtsjärve kaldal asub ka Viljandimaa suurim seikluspark – Valma puhkelaager-seikluspark.

Viljandi valla pikaajaline eesmärk on hoida ja kasutada valla territooriumil asuvaid loodusressursse ning maastiku iseärasusi valla elanike ja turistide huvides, järgides säästliku arengu põhimõtteid ning propageerida säästlikku loodusressursside kasutamist. Mittetulundusühing Vambola Jahiselts on rekonstrueerinud endisest kolhoosi katlamajast korralikku loodusõppe maja, kus tutvustatakse jahinduse eetilisi ja kultuuriloolisi väärtusi ning looduskaitsealast tegevust.

Võrtsjärve piirkonnas on heal järjel kalandus, mida häirib perioodiliselt esinev madal veeseis. Kalandusega tegeletakse kõige aktiivsemalt vahetult Võrtsjärve ääres asuvates Valma, Oiu ja Kivilõppe külates.

2.2.1 Jäätmemajandus

Korraldatud jäätmeveo eesmärk on liita kõik jäätmevaldajad jäätmeveoga, et kaoks ära omanikuta prügi probleem ja illegaalne prügistamine. Viljandi valla jäätmehoolduseeskirja täitmine on kohustuslik kõigile Viljandi valla füüsilistele ja juriidilistele isikutele, korteriühistutele ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele.

Viljandi vallas teostab praegu segaolmejäätmete, paberi- ja kartongijäätmete, pakendijäätmete ning biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete vedu ja kogumist AS Eesti Keskkonnateenused. Lisaks asuvad valla territooriumil avalikud pakendikonteinerid ja paberi- ja kartongikonteinerid ning elektri- ja elektroonikaseadmete ning ohtlike jäätmete kogumispunktid. Liigiti kogutud jäätmeid saab viia Viljandi valla Mustla jäätmejaama ja lisaks on Viljandi valla elanikele ja ettevõtjatele tagatud jäätmete üleandmise võimalus ka

Viljandi linna jäätmejaamas. Lisaks on võimalus ohtlikke jäätmeid üle anda neljas kogumispunktis (Paistu, Viiratsi, Uusna, Kolga-Jaani). Viiratsi ja Kolga-Jaani kogumispunktides võetakse vastu ka elektroonikajäätmeid.

2.2.2 Kliima- ja keskkonnateadlikkus

Keskkonna ja kliimateadlikkuse ja taseme hindamisel⁴ võib tugineda sellele, mil määral need teemad on käsitletud valla üldplaneeringus. Viljandi valla koostatavas üldplaneeringus on tingimused taastuenergia tootmiseks püstitavatele rajatistele (tuulikud, päikesepargid). Samuti on üldplaneeringuga määratud roheline võrgustiku alad, mis on eri tüüpi ökosüsteemide ja maastike säilimist tagav ning asustuse ja majandustegevuse mõjusid tasakaalustav looduslikke ja poollooduslikke kooslusi hõlmav süsteem, mis koosneb tugialadest ja neid ühendavatest rohekoridoridest. Omavalitsuse rohevõrgustike (s.o omavalitsuste territooriumil olevate metsade, soode ja niitude) seisukorrad on heal tasemel – heas ja keskmises seisukorras rohevõrgustike osakaal on vähemalt 60%, millest heas seisukorras vähemalt 15% Viljandi valla elanikud ise on oma elukoha rohealade (haljasalad, pargid, looduslikud puhkealad) piisavust ja ligipääsetavust hinnanud heaks – 100-punktilisel skaalal on nende hinnang vähemalt 75 punkti⁵.

Viljandi valla hoonete energiatõhususe osas on arenguruumi, üksnes 20% kõigist munitsipaalomandis olevatest hoonetest on energiatõhusad (vähemalt C-klassi energiamärgisega) ning ligikaudu pooled kaugküttepiirkondadest on tõhusad⁶.

2.3 Avalik ruum

Viljandi vallal on käimas üldplaneeringu koostamise protsess. Planeeringu koostamise eesmärk on kogu valla territooriumi ruumilist arengut säästvalt ja tasakaalustatult suunavate põhimõtete ja suundumuste määratlemine, maa- ja veealade üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste määramine.

Omavalitsustel on seni puudunud kogemus ja oskus teha pikaajalisi strateegilisi ruumiplaneerimise otsuseid. Kiire areng ei ole andnud tervikuna kogemust ruumiliseks planeerimiseks kahaneva asustusega piirkondades, kus asub Viljandi vald ja Viljandi maakond tervikuna. Sellest tulenevalt on väljakutseteks avaliku ruumi kujundamisel esmalt rahvastiku vähenemine ja vananemine ning teiselt poolt ääremaa ja keskuste parem sidustamine.

⁴ Mõõdikut kasutatakse KOV-i teenustasemetega hindamisel minuomavalitsuse rakenduses, vt: <https://minuomavalitsus.ee/kov/viljandi-vald>

⁵ Allikas: <https://minuomavalitsus.ee/kov/viljandi-vald>

⁶ Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing on väljatöötanud märgise "Tõhus kaugküte", mis tõendab ja tunnustab kaugküttesüsteemi tõhusust ehk taastuenergia ja koostoodetud soojuse enamust kaugküttesüsteemis. Allikas: <https://minuomavalitsus.ee/kov/viljandi-vald>

Nendega toimetulemiseks on vajalik seada maakasutustingimused, mis toetaks kvaliteetse elukeskkonna kujundamise kaudu rahvaarvu vähenemise mõjudega paremat toimetulemist ja eelduste loomine, et Viljandi vallast ja maakonnast tervikuna ei soovita lahkuda. Seega eesmärk ei ole mitte niivõrd uute elamupiirkondade kavandamine, vaid kahaneva elanikkonnaga piirkondade elukeskkonnateenuste parem planeerimine. Asustusstruktuuri arvestatakse maakonnaplaneeringu jaotuse järgi, milleks Viljandi vallas on kohalikud keskused (Mustla, Kolga-Jaani), lähikeskused (Tänassilma, Paistu, Leie), teenustega külakeskused (Pärsti, Saarepeedi, Uusna, Vana-Võidu, Puiatu, Päri, Ramsi, Heimtali, Holstre, Paistu, Soe, Suislepa, Kärstna) ja linnalise asustusega alad (Viiratsi alevik ja Mustla alevik).

Ääremaastumise süvenemise vältimiseks on vajalik planeerida optimaalne transpordivõrgustik, olla valmis erinevateks tehnilisteks lahendusteks andmeside arendamiseks, tagada avalike teenuste olemasolu ja kättesaadavus mõistlikus kauguses. Maakonnakeskuse ja piirkonna tõmbekeskuse hea kättesaadavuse tagamine on vajalik ka seal, kus elab vähe inimesi.

Avaliku ruumi kujundamisega on tihedalt seotud ka valla kinnisvara otstarbekam kasutus ja selle senisest teadlikum suunamine, mis hõlmab nii kasutatava pinna optimeerimist kui selle energiatõhususe suurendamist.

Avaliku ruumi kujundamisel on oluline arvestada ka ligipääsetavusega (kaldteed, liftid, madaldatud äärekivid jms).

3 Avalikud teenused

Eesmärk:

- Viljandi vallas on heatasemelised ja kättesaadavad avalikud teenused, mis katavad inimese vajadused kogu elukaare vältel.

Avalike teenuste ülevaade tugineb enamjaolt 2021. aastal läbi viidud avalike hallatavate asutuste struktuuri ja avalike teenuste analüüsi⁷ andmetel ja on esitatud arengukava programmide (mitte iga meetme) lõikes, milleks on:

- P4. Kvaliteetse ja mitmekülgse hariduse programm
- P5. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna arendamise programm
- P6. Kultuuri, spordi ja vaba aja veetmise võimaluste arendamise programm

3.1 Haridus

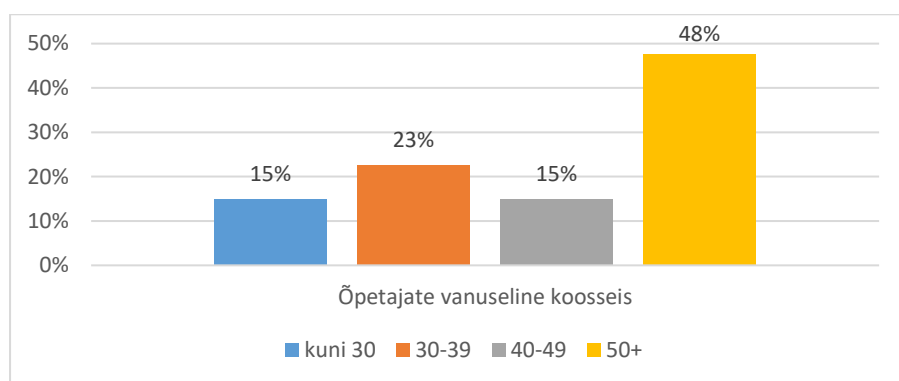
Viljandi valla haldusterritooriumil tegutsevad kokku kaksteist munitsipaalharidusasutust, Tarvastu Muusika- ja Kunstikool (huvikool), lisaks Ämmuste Kool (riigikool), Jaagu Lasteaed-Põhikool (erakool) ning Viljandi Kutseõppekeskus (kutseõppeasutus).

⁷ Viljandi vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine. Rahvastikuanalüüs ja -prognoos, avalike teenuste korraldus, Cumulus Consulting (2021)

Hoolimata juba osaliselt korrastatud haridusvõrgust on vajalik jätkata haridusvõrgu optimeerimist ning koostöös elanikkonnaga arutleda, kuidas paremini kasutada ära kvaliteetse hariduse andmiseks rekonstrueeritud koole, kuhu on tehtud mahukad investeeringud (nagu näiteks Heimtali mõisa kool ja ringhoone).

Haridusasutuste võrgu vastutustundlik planeerimine on üks omavalitsuste ees seisvatest lähiaja kohustustest. Vaja on korraldada hariduse andmine mõistlikus kauguses ja kvaliteetselt ning tagades turvaline koolitee ühistranspordi korralduse abil. Haridusasutuste optimeerimise jätkamine on oluline mitte niivõrd ressursside kokkuhoiu eesmärgil, vaid ka selleks, et luua lastele parimad kaasaegsed õpitingimused (sh sportimistingimused), võimaldada kvaliteetset haridust, olulisi tugiteenuseid (sh logopeediline teenindamine, vajadusel tugiisiku teenus) ning turvalist koolitransporti.

Ligi pooled Viljandi valla õpetajatest on vanemad kui 50 eluaastat, mis näitab, et õpetajate keskmine vanus (eriti koolides) on pigem kõrge ning asendusvajadus on tulevikus suur (Joonis 9). Arvestates üldist õpetajate pealekasvu väiksust on tegemist üha süveneva probleemiga mitte ainult Viljandi vallas, vaid Eestis üldiselt.

Joonis 9. Õpetajate vanuseline koosseis munitsipaalharidusasutustes 23/24 õppeaastal (EHIS)

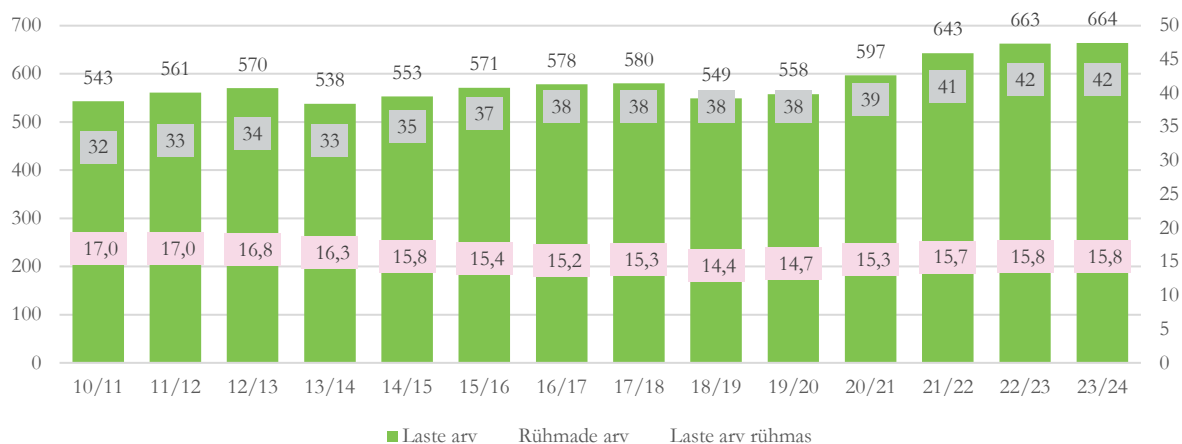
3.1.1 Alusharidus

Alusharidust pakuvad Viljandi vallas 9 koolieelset lasteasutust (neli koolieelset lasteasutust ning viis kool-lasteaeda), mis tegutsevad kokku 17 asukohas. Neli lasteaeda on ühendasutused koolidega:

1. Holstre Kool (ühendasutus)
2. Kalmetu Kool (ühendasutus, 2 tegevuskohta)
3. Kolga-Jaani Kool (ühendasutus, 2 tegevuskohta)
4. Paistu Kool (ühendasutus)
5. Ramsi Lasteaed Taruke
6. Saarepeedi Kool (ühendasutus)
7. Tarvastu Lasteaed (3 tegevuskohta)
8. Viiratsi Lasteaed Rüblik (3 tegevuskohta)
9. Viljandi valla lasteaed Päikesekiir (3 tegevuskohta)

2023. aastal liideti Leie Kool (kool-lasteaed) Kolga-Jaani Kooliga, õppetöö alushariduse andmisel jätkus Leie õppekohas. Lisaks liideti Uusna Lasteaed Tõruke (2 tegevuskohta) Kalmetu Kooliga ning Vana-Võidu Lasteaed Viiratsi Lasteaiaga Rüblik.

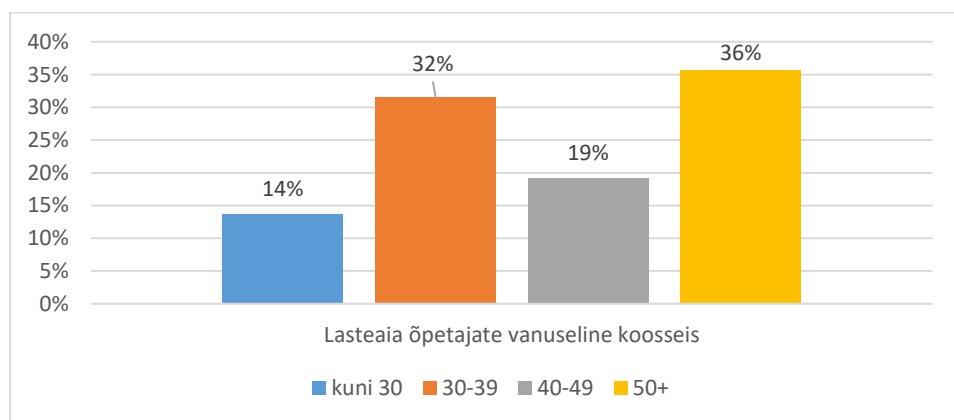
Viimase 14 aasta jooksul on laste arv olnud küllaltki stabiilne, laste ja rühmade arv on mõnevõrra kasvanud (Joonis 10). Suurima rühmade (g) ja laste arvuga on Tarvastu Lasteaed, mis tegutseb kolmes erinevas kohas.

Joonis 10. Laste arv Viljandi valla lasteaedades (EHIS)

Viljandi valla lasteaiad teenindavad enamjaolt oma lapsi – 93% lasteaedades käivatest lastest on valda sisse registreeritud. Viimasel kolmel aastal ei ole osakaal muutunud.

Õppeaastal 23/24 olid 36% lasteaiaõpetajatest vanemad kui 50 aastat, 32% vanuses 30–39 ja 14% kuni 30-aastased. Viimasel neljal aastal on nooremate õpetajate osakaal pisut tõusnud. Seega õpetajate järelkasv lähiaastatel veel otseselt probleemiks ei ole (Joonis 11).

Joonis 11. Lasteaiaõpetajate vanuseline koosseis 23/24 õppeaastal (EHIS)

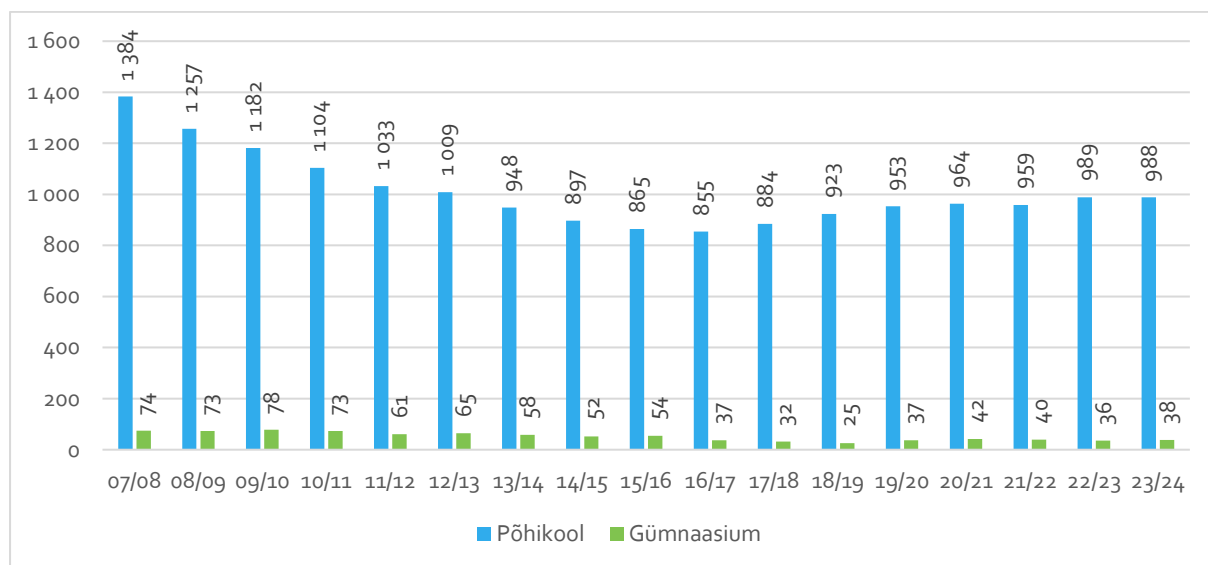
3.1.2 Üldharidus

Üldharidust pakuvad Viljandi vallas 8 kooli, millest 5 on ühendasutused lasteaedadega:

1. Heimtali Põhikool
2. Holstre Kool (ühendasutus)
3. Kalmetu Põhikool (ühendasutus)
4. Kolga-Jaani Kool (ühendasutus)
5. Paistu Kool (ühendasutus)
6. Saarepeedi Kool (ühendasutus)
7. Tarvastu Gümnaasium
8. Viiratsi Kool

2023. aastal liideti Leie Kool Kolga-Jaani Kooliga. Viimase 18 aasta vältel on õpilaste arv koolides märgatavalt kahanenud. Kogu perioodi vaates on põhikoolis käivate õpilaste arv vähenenud 396 (28,6%) ja gümnaasistide oma 36 (48,6%) õpilase võrra. Suletud on 6 kooli: Kärstna Kool, Puiatu Lasteaed-Algkool, Pärsti Lasteaed-Algkool, Ramsi Lasteaed-Algkool ja Suislepa Lasteaed-Algkool ning Leie Kool.

Kokku õpib Viljandi valla koolides 23/24 õppeaastal 988 õpilast, sh 38 gümnaasiumis (Joonis 12). Suurima õpilaste arvuga kool on 279 õpilasega Tarvastu Gümnaasium. Väga väikese õpilaste arvuga on Viiratsi Kool (77), Kolga-Jaani Kool (72), Holstre Kool (75). Viiratsi puhul tuleb arvestada, et tegemist on 6-klassilise kooliga. Pisut suurema õpilaste arvuga on Saarepeedi Kool (84) ja Paistu Kool (85).

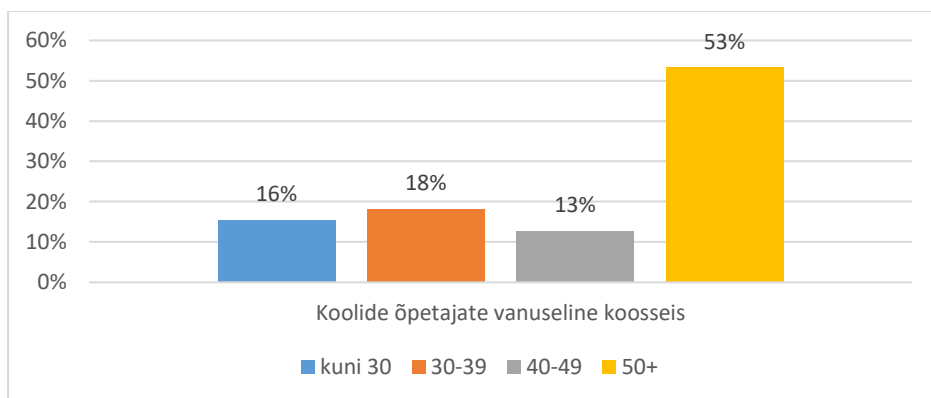
Joonis 5. Õpilaste arv Viljandi valla koolides (EHIS)

Kõikides valla koolides on esimene kooliaste järgmistest väiksem, enamikel juhtudel on ka teine kooliaste kolmandast väiksem. Eranditeks on siinkohal Viiratsi Kool ja Tarvastu Gümnaasium, kus esimeses astmes on rohkem lapsi kui järgnevatel. See tähendab, et väiksemate koolide jätkusuutlikkus on kõige enam küsitav, sest järgmistel aastatel on esimesest astmest peale tulemas vähem, kui järgmisest väljumas.

Keskmiselt õpib põhikooli ühes klassis 11 õpilast. Koolide lõikes on aga erinevused märkimisväärsed. Kõige väiksemad klassid on Holstre Koolis ja Kolga-Jaani koolis, kus klassides õpib keskmiselt 8 õpilast. Samuti on klassid väikesearvulised Kalmetu Põhikoolis, Saarepeedi Koolis ja Paistu Koolis (vahemikus 9-10 õpilast). Pisut üle keskmise jääb Viiratsi Kool pea 13 õpilasega. Kõige suuremad klasside täituvused on Heimtali Koolis (17 õpilast) ja Tarvastu Gümnaasiumis (16 õpilast). Viiratsi Kooli puhul tuleb arvestada ka asjaolu, et Viiratsi Kool on 6-klassiline ja tegemist on Viljandi linnale lähedase alaga.

Gümnaasiumiastme õpilaste arv on olnud langustrendis, viimase nelja aasta jooks on õpilaste arv vähenenud 42-lt 38-ni.

23/24 õppeaastal on 53% õpetajatest vanemad kui 50 aastat, seda on 2% vähem, kui 20/21 õppeaastal. Nooremapoolsete õpetajate osakaal ei ole oluliselt muutunud, jäädes vanuserühmades 13-18 protsendi vahemikku. Niisiis on õpetajaskond pigem vanemaeline (Joonis 13).

Joonis 13. Koolide õpetajate vanuseline koosseis 23/24 õppeaastal (EHIS)

3.1.3 Huviharidus ja noorsootöö

Viljandi vallas tegutseb üks huvikool – Tarvastu Muusika- ja Kunstikool, kus õpilaste arv on püsinud stabiilselt üle 100.

Lisaks pakuvad valla koolid mitmesuguseid huvitegevuse võimalusi – kokku 132 erinevat ringi (Tabel 1). Keskmiselt osaleb üks õpilane kahes ringis. Võrreldes 2020/2021 õppeaastaga on nii huviringide, kui ka osalevate õpilaste arv langenud. Langus on peamiselt tingitud Leie Kooli liitmisest Kolga-Jaani Kooliga. Osalus on mõnevõrra madalam Saarepeedi Koolis, kuid tuleb arvestada, et Saarepeedi Rahvamaja asub kooli vahetus läheduses ja pakub samuti mitmesugust tegevust. Seega on vallas olemas laialdased võimalused huvitegevuses osalemiseks.

Tabel 1. Huvitegevus koolides (allasutused)

Asutus	Huviringide arv 2020/2021	Huviringide arv 2023/2024	Osalevate õpilaste arv 2020/2021	Osalevate õpilaste arv 2023/2024	Õpilaste arv koolis 2023/2024	Õpilaste keskmine osalus ringides 2023/2024
Heimtali Põhikool	22	24	375	347	153	2,3
Holstre Kool	11	12	158	200	76	2,6
Kalmetu Põhikool	17	15	251	258	124	2,1
Kolga-Jaani Kool	13	16	211	213	73	2,9
Leie Kool	9	-	93	-	-	-
Paistu Kool	11	11	148	134	86	1,6
Saarepeedi Kool	10	10	95	74	83	0,9
Tarvastu Gümnaasium	30	31	360	382	284	1,3
Viiratsi Kool	9	7	176	93	79	1,2
Kokku	132	126	1867	1701	958	1,8

Viljandi valla noorsootöö kujundajaks on alates 01.08.2022 „Viljandi valla noortekeskus“ mille struktuuriüksusteks on Kolga-Jaani noortekeskus, Ramsi noortekeskus, Saarepeedi noortekeskus, Paistu noortekeskus ja Tarvastu noortekeskus. Lisaks füüsilistele keskustele on Viljandi valla noortekeskuse hallata alates 2024. aastast kogukonna noorsootöö kontseptsioonil toimivad Holstre ja Vana-Võidu Noorteruum, õpilasmalev, suvelaagrid, Bippieni noortevahetus ja rahvusvaheline noorsootöö. Kogukonna noorsootöö arendustega soovitakse jõuda Viiratsi piirkonda 2025. aastal, mil on planeeritud Viiratsi Rahvamaja

ümberehitus Viiratsi Kogukonnamajaks, kuhu on projekteeritud ruumid nii noortekeskusele, kui ka rahvamajale ja raamatukogule.

Alates 01.11.2022 on Viljandi valla noortekeskuse üleselt kasutusel elektrooniline logiraamat, kuhu kogutakse statistikat iga noortekeskuse kohta eraldi, lisakategooriatena on veel huviringid ja õpilasmalev. 2023. aastal külastas noortekeskusi (sh Noorteruume) külastanud 7615 noort, kellest 515 on unikaalsed külastajad. Kõige rohkem külastajaid on vanuserühmas 12-16 aastat (3980 noort), järgnevad 7-11 aastased (2616 noort). Unikaalsete külastajate statistika näitab, et poisse on mõnevõrra rohkem, kui tüdrukuid. Üldstatistika näitab, et 2023. aastal oli külastajate seas kokku 479 unikaalset noort ehk mõned noored on külastanud mitut noortekeskust (Tabel 4).

Tabel 4. Noortekeskuste külastatavus 2023. aastal

Asutus	külastajaid	unikaalsed	poisid	tüdrukud
Kolga-Jaani noortekeskus	1923	88	44	44
Leie noortekeskus (suletud)	358	19	8	11
Paistu noortekeskus	206	35	18	17
Ramsi noortekeskus	1015	102	64	38
Saarepeedi noortekeskus	104	20	13	7
Tarvastu noortekeskus	4009	251	141	110
KOKKU	7615	515	288	227

2019. aastal toimus Viljandi vallas noorsootöö kvaliteedi hindamine, mille tulemustest tulenevalt on loodud ühtse juhtimisega noortekeskus ning edendatud seeläbi võrgustikutööd. Noorsootöö valdkonna töötajad on rohkem väärtustatud (võrreldes 2019. aastaga on tõusnud töötasu, suurenenud puhkusepäevade arv, tulenevalt noortekeskuste miinimumstandardist ühtlustati noortekeskuste lahtiolekuaegade ja noorsootöötaja ettevalmistusaega). Noortekeskuse struktuuris töötab lisaks noorsootöötajatele ka noorte heaolu spetsialist, kelle tööks on NEET-noorte (15-29 aastane noor, kes ei õpi, tööta ega osale koolitustel) toetamine suundumisel haridus- või tööellu.

Peamiseks väljakutseks noorsootöös on aktiivsete noorte ülehõivatus ja mitteaktiivsete noorte keeruline kaasamine, välivõimaluste puudumine noortekeskuste ümbruses (nt Ramsi, Tarvastu) ja ruumide kaasajastamise võimekus on ootustest madalam.

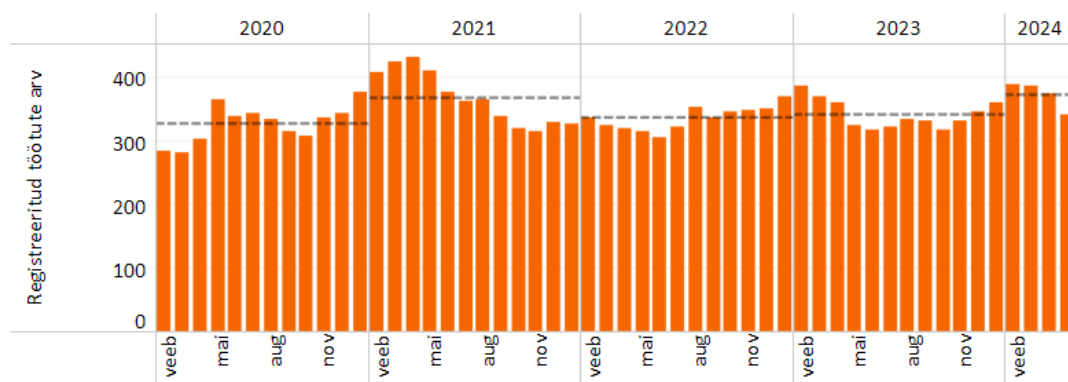
Tähelepanu tuleb pöörata ka haridusasutuste ja noortekeskuste asukohtadele. Noorte kontsentratsioon on reeglina suurem asustusüksustes, kus asub kool. Praegu see üldiselt nii ka on, v.a Ramsi puhul. Haridusvõrgu ümberkorralduste puhul tuleb hinnata noortekeskuse otstarbekust piirkonnas.

3.2 Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond

3.2.1 Töötus, tööhõive ja toimetulek

Peamised demograafilised näitajad esitati esimeses peatükis. Valla kui terviku vaates on ülalpeetavate määr⁸ võrreldes seitsme aasta taguse ajaga kasvanud 51,6-lt 63,7-ni (Joonis 6). See tähendab, et järjest vähem tööealisi inimesi peab üleval pidama noori ja eakaid. Näitaja oli samal tasemel Eesti keskmisega 2021. aastal (0,58), kuid nüüdseks on vahe märgatavalt kasvanud. Tööjõuturu tulevikutrendi peegeldav demograafiline tööturusuveindeks⁹ on samas kasvanud 0,63-lt 0,75-ni. Indeks on vallas madalam kui Eesti keskmine (Eesti keskmine 0,9), mis näitab suuremat tööjõupuuduse tekkimise võimalust.

Registreeritud töötute arv on viimastel aastatel püsinud stabiilsena, keskmiselt 349 inimest. Valdavalt on töötute arv suurem aasta alguses (Joonis 12).

Joonis 12. Registreeritud töötud kuu lõpu seisuga aastatel 2020–2024 (Töötukassa)

Palgatöötajate keskmine brutotulu kuus Viljandi vallas oli 2022. aasta seisuga 1356 eurot. Keskmine palgatulu kuus on iga-aastaselt kasvanud u 6–7%, va 2020. aastal kui kasv jäi 4% tasemele. Brutotulu saajate arv on viimastel aastatel olnud väikeses languses (Tabel 5).

Tabel 3. Brutotulu saajad Viljandi vallas aastatel 2017–2022 (Statistikaamet)

	Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu (eurot)	Brutotulu saajad	Brutotulu saajad 1000 elaniku kohta
2017	1020,6	5261	379,3
2018	1088,0	5303	385,5
2019	1161,5	5229	386,4
2020	1204,1	5148	382,2
2021	1277,4	5165	381,3
2022	1356	5005	369,4

⁸ Ülalpeetavate määr on statistiline näitaja, mis tuginedes rahvastiku vanuskoosseisu andmetele toob esile kuivõrd suurt arvu inimesi peab tööealine elanikkond üleval pidama. Seega mida väiksem on arv, seda vähem on ülalpeetavaid tööealise elanikkonna suhtes. Ülalpeetavate hulka loetakse kuni 14-aastased lapsed ning 64-aastased ja vanemad inimesed

⁹ Arvutatakse 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste vanuserühmade suhtena, mis näitab tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega. Kui indeks on suurem kui 1, võib prognoosida tööjõu pakkumise suurenemist ja kui ühest väiksem siis tööjõupuuduse tekkimise võimalust.

3.2.2 Sotsiaalteenused

Sotsiaalhoolekande ülesanneteks on ennetav töö vallaelanike toimetulekuraskustesse sattumise vältimiseks (peretöö) ja toimetulekuraskuste kergendamiseks abi osutamine. Näiteks suurimad toetussummad eraldatakse aastas puuetega inimeste eluruumide kohandamiseks, alates 2023. aastast puuetega lastele tugiteenuste osutamiseks ja vähekindlustatud leibkondadele küttekollete ning elektrisüsteemide parandamiseks.

Oluline on sotsiaalsete erivajadustega isikute sotsiaalse turvalisuse tagamisele ja ühiskonnas kohanemisele kaasa aitamine ning töö laste ja noortega probleemide ennetamiseks ning töö probleemsete lastega ja peredega. Arendamist vajab koostöö noorsootöö valdkonnaga ning ennetav lastekaitsetöö. Selleks on Viljandi vallas tööl 3 täiskohaga laste heaolu spetsialisti ja 1 täiskohaga laste heaolu peaspetsialist. Samuti on vallas tööl 2 perede tugiisikut, kes toetavad valla riskiperesid igapäevaeluga toimetulekul. Psühholoogilise nõustamise teenuse vajaduse tagamiseks kõigile valla elanikkonna gruppidele on loodud 1 psühholoogi ametikoht. Alustatud on haridus- ja sotsiaalvaldkonna esindajatega vallaülest koostööd, et veelgi tõhusamalt toetada erivajadusega lapsi, kes õpivad valla haridusasutustes.

Viljandi vald panustab iga-aastaselt vanemaharidusse, mille tulemusena on valla lapsevanematel võimalus osa saada vanemlusprogrammist „Imelised aastad”¹⁰.

Viljandi vallas tegutseb kaks hoolekandeasutust (31.05.2024 muudeti Pärsti Pansionaat Pärna Pansionaadiks ning alates 01.06.2024 liideti Pärna Pansionaat ja Kolga-Jaani Hooldekodu), kolm sotsiaalmaja ja kaks päevakeskust:

- Hoolekandeasutused (üldhooldus):
 - Pärna Pansionaat (kaks tegevuskohta)
 - Kärstna Hooldekodu
- Sotsiaalmajad (eluruumi tagamine):
 - Paistu Sotsiaalkeskus
 - Kärstna Sotsiaalmaja
 - Viiratsi Tugikeskus
- Päevakeskused (lihtsamad teenused):
 - Viiratsi Päevakeskus
 - Tarvastu Päevakeskus

Viljandi vallas asuvad väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust pakuvad Pärna Pansionaat (kahes tegevuskohas kokku 92 voodikohta), Kärstna Hooldekodu (24 voodikohta). Tegemist on ööpäevaringselt tegutsevate statsionaarsete hooldusasutustega, mis osutavad hooldusteenust täisealistele hooldust vajavatele isikutele. Mõlemad hooldekodud on renoveeritud ja saanud 2019. aastal tegevusloa. Viljandi vallas Viiratsi alevikus tegutseb lisaks Viljandi Linnavalitsuse allasutusena Viljandi Hoolekandekeskus ja eraõiguslikel alustel Viiratsi Hoolekandekeskus (OÜ Avitar) ning Villa külas eraõiguslikel alustel OÜ Pariisi Erihoolduskeskus.

65+ vanuses elanikke on Viljandi vallas 3195 ehk 23,6% kogu elanikkonnast (Tabel 4). Võrreldes 2022. aastaga on see arv tõusnud 6%. Aastaks 2040 suureneb peamiselt vanusegrupi 80+ arv – kasv on ligikaudu 40%. Eagrupi 65–79 suurus jääb seejuures peaaegu

¹⁰ „Imelised aastad” on rahvusvaheliselt tunnustatud vanemlusprogramm, mis õpetab, nõustab ja jõustab vanemaid laste kasvatamisel.

muutumatuks. Seega suureneb eeldatavalt ka nõudlus hooldekodude kohtadele. Hooldekodu kohtadele on ootejärjekord juba ka praegu. Perspektiivis võib vaja minna 45–50 täiendavat kohta. See aga ei tähenda, et need peab tingimata looma avalik sektor – kui erahooldekodudes on piisavalt kohti, on võimalik neid vastavalt vajadusele osta.

Tabel 4. Eakad Viljandi vallas seisuga 1.01.2022 ja 01.01.2024 (Rahvastikuregister)

	Vallas kokku 2022	Vallas kokku 2024	Prognoos 2040	Muutus 2022- 2040
65+ vanusrühm	3014	3195	3314	10%
80+ vanusrühm	778	891	1083	39%
65+ osakaal kogurahvastikust	22,0%	23,6%	31,5%	9,5%
80+ osakaal kogurahvastikust	5,8%	6,6%	10,3%	4,5%

Viljandi vallale kuuluvates hooldekodudes on kokku 116 kohta. Keskmine kulu inimese kohta on märgatavalt tõusnud ja 2024. aastal on see kuus 674 eurot. Seejuures vallale mittekuuluvates hooldekodudes tuleb kliendi eest tasuda 713 eurot kuus.

Valla hooldekodude ööpäevaringse hooldusteenuse kohamaksumus jääb vahemikku 1300-1430 eurot kuus, mis on suhteliselt kõrge. Samas tuleb arvestada, et hooldekodud on küllalt väikesed, mistõttu peavad hinnad toime tulemiseks kõrgemad olema.

Sotsiaalmajades on kokku 49 elukohta, millest peaaegu kõik on ka täidetud.

Viiratsi Päevakeskuses (avatud 30 h nädalas) on pesu pesemisel ja tervisetool 30+ püsiklienti, saunateenusel 65+. Tarvastu Päevakeskuses (avatud 20 h nädalas) on pesupesemisel 10 püsiklienti ja duši kasutamise teenusel 15.

Eluruumi tagamise teenust osutatakse Paistu Sotsiaalkeskuses, Viiratsi Tugikodus ja Kärstna sotsiaalmajas. Vallas asuvad mitmes piirkonnas sotsiaaleluruumid inimestele, kes ei ole võimelised ise endale eluaset leidma või kes vajavad oma erivajaduse tõttu toetatud eluasemeteenuseid. Sotsiaalhoolekandes on oluline sotsiaalkorterite ja toetatud elamise teenuse mitmekesistamine ning statsionaarsete hooldekohtade arvu suurendamine seoses eakate osakaalu tõusuga.

Eakatele pakutakse veel ka koduteenust, hooldaja määramist jm abi. Samuti korraldatakse sotsiaaltransporditeenust, võlanõustamisteenust jm sotsiaalhoolekande seadusest tulenevaid kohustuslikke sotsiaalteenuseid. Varjupaigateenust pakutakse Viljandi vallas kombineeritult koos eluasemeteenusega. Turvakoduteenust pakub vald koosöös Viljandi Linnavalitsusega või teistes kohalikes omavalitsustes asuvate turvakoduteenuse pakkujatega. Väljatöötamist vajab kindel süsteem ja rahastus korrektseks teenuse osutamiseks. SA Perekodu on koondamas Viljandi maakonna põhist infot, et võimalusel luua maakonnaülene teenus.

Sotsiaalteenuste puhul kulub enim vahendeid üldhooldekoduteenusele, asendushooldusele, koduteenusele ja eluruumi tagamise teenusele.

3.2.3 Tervishoid

Meditsiiniteenused on Viljandi vallas kättesaadavad. Valla territooriumil asub maakonnahaigla. Sarnaselt üle-eestilise probleemiga kummitab Viljandi maakonda eriarstide nappus ja pikad ravijärjekorrad. Perearsti teenus on kättesaadav valla kodanikele Viljani linnas, Viiratsi alevikus, Mustla alevikus, Kolga- Jaani alevikus, Suislepa ja Kärstna külas ning Leie külas. Suureks probleemiks on pensionile minevate perearstide asemele uute perearstide leidmine.

Viljandi valla elanike jaoks on väga oluline tänapäevase optimaalse suurusega üldhaigla olemasolu, kus on ambulatoorne ravi, diagnostika, kirurgiakliinik, sisekliinik, psühhiaatriakliinik, õendus-hoolduskeskus ning sõltuvushaigete ravi- ja rehabilitatsioonikeskus. SA Viljandi Haigla baasil pakutakse valla erinevates piirkondades ka kodõendusteenust.

Koostöös Viljandi linna ja SA Viljandi Haigla spetsialistidega on korduvkohtumistel tehtud algust aruteludega, mis võimaldaksid parendada nõustamisteenuse kättesaadavust ja kvaliteeti ning lepitud kokku tegutsemine ja tegevussuunad. Lisaks on SA Viljandi Haiglaga arendatud koostööd ka pilootprojekti PAIK. PAIK on Viljandi haigla ja Sotsiaalministeeriumi algatatud ning Eesti Haigekassa poolt rahastatud pilootprojekt, mis paneb ühe meeskonnana inimeste heaks tööle tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna osapooled: perearsti, pereõe, eriarsti, kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja ja apteekri, kogukonna ja perekonna. PAIK projekti raames on kohtunud SA Viljandi Haigla spetsialistidega ja antud valla inimestele juhtumikorralduslikku abi.

Viljandi vald teeb koostööd Politsei- ja Piirivalveametiga, Sotsiaalkindlustusametiga jpt asutustega ja valdkondadega elanikkonna turvalisuse tagamiseks.

3.3 Kultuur, sport ja vaba aja veetmine

3.3.1 Kultuuritegevus

Viljandi vallas tegutseb 10 rahvamajas 94 püsikollektiivi. Tegevusi jätkub nii noortele, kui ka vanadele. Rahvamajade lahtiolekuaeg on väga erinev, seda nii tundide lõikes, kui ka lahtioleku aja mõistes (hommikul, õhtul või terve päeva). Kõige vähem on avatud Paistu Rahvamaja ja Ramsi Vaba Aja Keskus (20 tundi nädalas v.a huviringide toimumise aeg). Kõige rohkem Kärstna Vaba Aja Keskus ja Valma Infopunkt (40 tundi nädalas v.a huviringide toimumise aeg) (Tabel 7).

Tabel 5. Rahvamajade tegevusnäitajad 2023-2024 (Viljandi Vallavalitsus)

	Huviringide arv	Avatud nädalas (tunnid) v.a huviringide toimumise aeg
Kolga-Jaani Rahvamaja	5	Kokkuleppel
Kärstna Vaba Aja Keskus	5	40
Mustla Rahvamaja	6	37
Paistu Rahvamaja	11	20

Ramsi Vaba Aja Keskus	11	20
Saarepeedi Rahvamaja	11	Kokkuleppel
Tänassilma Rahvamaja	8	Kokkuleppel
Uusna Külamaja	10	38
Valma Infopunkt (külamaja)	10	40
Viiratsi Rahvamaja	13	Kokkuleppel
Kokku	94	

3.3.2 Raamatukogud

Alates 01.04.2024 on Viljandi vallas üks Viljandi valla raamatukogu, mis hakkas täitma valla keskraamatukogu ülesandeid. Viljandi valla raamatukogul on 15 haruraamatukogu ja 2 teeninduspunkti.

Raamatukogude lõikes suuri erinevusi 2023. aastal ei esinenud (Tabel 6). Kõige suurem kasutajate arv oli Viiratsi Rahvaraamatukogus, kuid laenutuste arv oli suurim Tarvastu Raamatukogus. Kõige vähem üritusi korraldas Tarvastu Raamatukogu, kuid nendel üritustel osalejate arv oli keskmisest (19 inimest) oluliselt suurem, ligi 42 inimest.

Tabel 6. Raamatukogude tegevusnäitajad 2023

	Kolga-Jaani Rahva- raamatukogu	Paistu Rahva- raamatukogu	Tarvastu Raamatukogu	Viiratsi Rahva- raamatukogu	Kokku
Kasutajate arv	862	962	880	1 189	3 893
sh laste arv(kuni 16 a)	328	331	216	290	1 165
Laenutuste arv (sh kohallaenus)	25 616	15 174	31 152	23 329	95 271
sh laste arv(kuni 16 a)	4 290	2 203	2 934	1 591	11 018
Ürituste arv	72	59	29	127	287
Üritustel osalejate arv	1067	1068	1216	2 187	5 538

3.3.3 Sportimisvõimalused

Sisetingimustes sportimisvõimalusi pakuvad eelkõige valla koolide spordisaalid või Saarepeedi rahvamaja spordisaal, lisaks arvukad välispordiväljakud, staadionid ja discgolfi väljakud jm. Spordisaale kasutavad enamjaolt koolid ja lasteaiad.

Alates 01.06.2023 liikus Viljandi valla sporditegevuse korraldamine, ülesannete jaotamine, nende täitmise tagamine ja finantseerimine sihtasutus Holstre-Polli Spordikeskuse alla.

4 Ettevõtluskeskkond

Eesmärk:

- Viljandi vallas on aktiivne ettevõtluskeskkond, mis kindlustab elanikele väärtuslikud töökohad.
- Ettevõtluskeskkonna ülevaade on esitatud arengukava meetmete lõikes. Ettevõtluse arendamise programmi meetmed on järgmised:
 - M1. Ettevõtete toetamise meede
 - M2. Mäeltküla tööstusparki arendamise meede
 - M3. Turismi toetamise meede

4.1 Ettevõtluskeskkonna ülevaade

4.1.1 Ettevõtlus ja töökohad

Viljandi vallas oli 2022. a seisuga 5005 palgatöötajat ning palgatöötaja kuu keskmine brutotulu¹¹ oli 1356 eurot, mis on 83,7% Eesti keskmisest (1620 eurot).

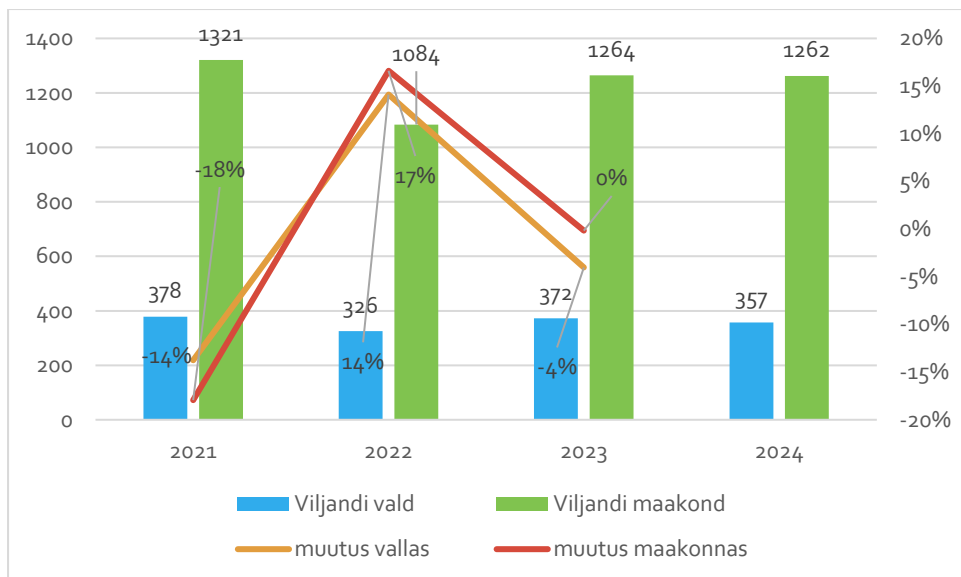
Viljandi vallas on 2024. aasta seisuga 1162 ettevõtet (äriühingut ja FIE-t), mida on 100 võrra enam, kui 2022. aasta seisuga, nendest aktiivsed (müügitulu üle 10 000 euro ja vähemalt 1 töötaja) on veidi alla kolmandiku (356 ettevõtet) (Tabel 9).

Tabel 9. Viljandi valla ettevõtted (31.03.2024 seisuga, EMTA)

	Kõik ettevõtted	Filtreeritud ettevõtted (müügitulu vähemalt 10 000 eurot ja 1 töötaja)	nn „passiivsed ettevõtted“
Ettevõtete arv	1162	356	806
Müügitulu (EUR)	€97 905 461	€ 91 225 921	€6 679 540
Töötajaid	2918	2420	498

Viljandi vallas on registreeritud töötute arv esimese jaanuari seisuga muutunud sarnaselt maakonnas toimunud muutusega (Joonis 15). Kõige vähem registreeritud töötuid oli vaadeldaval perioodil 2022. aastal (326 inimest), viimastel aastatel on töötute arv püsinud stabiilne, kõikides kõigest 4 protsendi ulatuses.

¹¹ Allikas: Statistikaamet, kättesaadav: <https://juhtimislauad.stat.ee/et/piirkondlik-statistika-3/viljandi-vald-89>

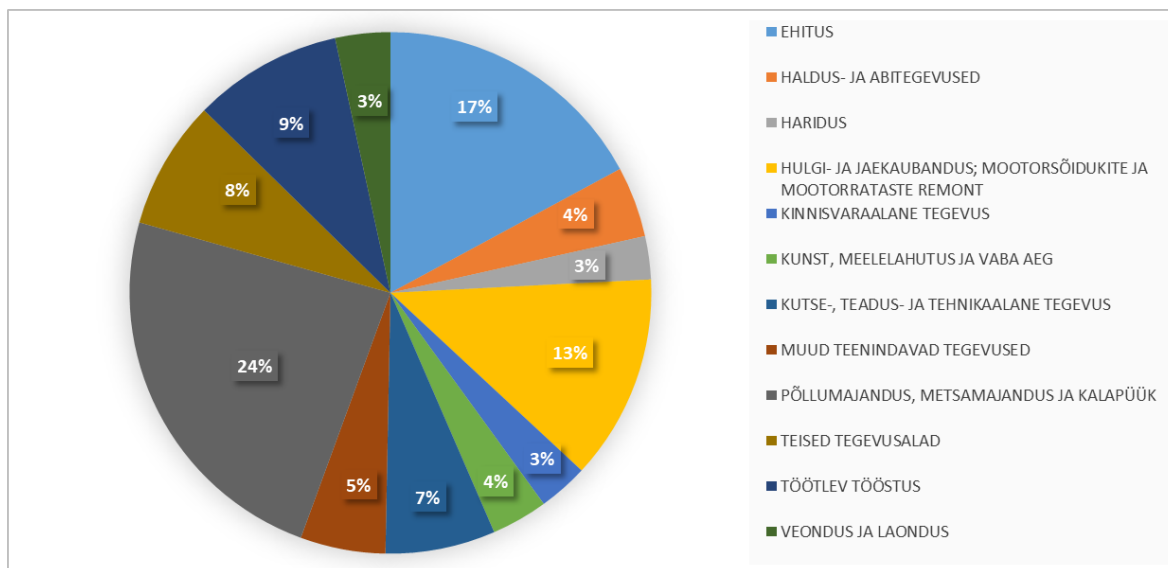
Joonis 15. Töötute arv Viljandi vallas ja maakonnas (Eesti Töötukassa, päevane statistika, 01.01.2024 seisuga)

Suurimaks tööandjaks on mikroettevõtted, kus töötab 37% valla aktiivsete ettevõtete töötajatest, suurimat müügitulu teenivad samuti mikroettevõtted, kelle müügitulu moodustab 37% valla aktiivsete ettevõtete müügitulust (Tabel 10).

Tabel 10. Viljandi valla aktiivsed ettevõtted (I kvartal 2024, äriühingud ja FIE-d, EMTA)

Ettevõtte kategooria	Ettevõtete arv	Müügitulu 2024 I kvartalis	Töötajaid
Suurettevõtte (250+ töötajat)	0	0	0
Keskmise suurusega ettevõtte (50-249 töötajat)	7	€ 28 864 159,97	756
Väikeettevõtte (10-49 töötajat)	37	€ 28 369 822,76	769
Mikroettevõtte (1-9 töötajat)	312	€ 33 991 938,53	895
Kokku aktiivsed ettevõtted	356	€ 91 225 921,26	2420

Kui Eestis üldiselt on enim ettevõtjaid tegusad hulgi- ja jaekaubanduses, siis Viljandi vallas tegeletakse enim **põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügiga**. Ligi veerand Viljandi valla ettevõtjatest (293 ettevõtet) on oma tegevuses keskendunud põllumajandusele. Teised levinumad tegevusalad on ehitus (211 ettevõtet), hulgi- ja jaekaubandus (157 ettevõtet) ning töötlev tööstus (114 ettevõtet) (Joonis 16).

Joonis 16. Viljandi valla ettevõtluse struktuur ettevõtete arvu põhjal (31.03.2024 seisuga, EMTA)

Viljandi valla aktiivsete ettevõtete müügitulu 2024. a esimeses kvartalis kokku oli **91,2 miljonit eurot** ning neis oli tööga hõivatud **2420 inimest**. Kolm suurima ettevõtete arvuga tegevusvaldkonda andsid kokku 51,6% müügitulust.

Suurima müügituluga olid aktsiaselts Viiratsi Saeveski (9,27 miljonit), Rakvere Farmid Aktsiaselts (7,71 miljonit) ja Apricot OÜ (4,93 miljonit).

Suurimad tööandjad olid Aktsiaselts Hansa Bussiliinid (238 töötajat), Rakvere Farmid Aktsiaselts (159 töötajat) ja Rootsi Mööbel OÜ (92 töötajat).

Kokkuvõttes oli Viljandi vallas 2024. a esimeses kvartalis üle 1 miljoni euro käibega ettevõtteid **21** (5 ettevõtet enam võrreldes 2022. a esimese kvartaliga), **kelle müügitulu kokku moodustas 60% kogu ettevõtete müügikäibest** (Tabel 11).

Tabel 11. Üle 1 MEUR müügikäibega ettevõtete TOP 2024. a I kvartal (EMTA)

Nimi	EMTAK tegevusvaldkond, mis on EMTAKi struktuuris tähistatud tähtkoodiga	Käive	Töötajate arv
VIIRATSI SAEVESKI, AS	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	9272769	67
RAKVERE FARMID AKTSIASELTS	PÕLLUMAJANDUS, METSAMAJANDUS JA KALAPÜÜK	7713888	159
APRICOT OÜ	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	4932109	16
COMBITRANS OÜ	VEONDUS JA LAONDUS	4503513	80
V MOTORS OÜ	HULGI- JA JAEKAUBANDUS; MOOTORSÕIDUKITE JA MOOTORRATASTE REMONT	3923983	7
ROOTSI MÖÖBEL OÜ	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	3749905	92
VILMIX, OÜ	HULGI- JA JAEKAUBANDUS; MOOTORSÕIDUKITE JA MOOTORRATASTE REMONT	3146698	12
AS PÕLLUVARA	KINNISVARAALANE TEGEVUS	2686452	3
ON24 AS	HULGI- JA JAEKAUBANDUS; MOOTORSÕIDUKITE JA MOOTORRATASTE REMONT	2667683	30
OSKAR LT, AS	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	2053241	59
DALSBRUK BEDDING OÜ	HULGI- JA JAEKAUBANDUS; MOOTORSÕIDUKITE JA MOOTORRATASTE REMONT	1934766	
OSAÜHING ILUTULESTIKU KESKUS ARNIKA	HULGI- JA JAEKAUBANDUS; MOOTORSÕIDUKITE JA MOOTORRATASTE REMONT	1574635	3

VALMA SAEVESKI OÜ	PÕLLUMAJANDUS, METSAMAJANDUS JA KALAPÜÜK	1396070	32
SAIMRE SEAKASVATUSE OÜ	PÕLLUMAJANDUS, METSAMAJANDUS JA KALAPÜÜK	1385291	30
VILJANDI ÕHUMEISTER, OÜ	EHITUS	1217654	49
RAMSI TURVAS, AS	MÄETÖÖSTUS	1198918	22
CREATIVE WOODWORKS OÜ	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	1162083	5
SAIMRE, OÜ	PÕLLUMAJANDUS, METSAMAJANDUS JA KALAPÜÜK	1159073	30
OSAÜHING MULGI LIHAKARN	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	1152547	61
LX MOTORS OSAÜHING	HULGI- JA JAEKAUBANDUS; MOOTORSÕIDUKITE JA MOOTORRATASTE REMONT	1071687	8
TOHVRI PUIT, OÜ	TÖÖTLEV TÖÖSTUS	1038754	22

Üle 1 MEUR TOP-is olid suurema esindatusega töötleva tööstuse (7) ning hulgi- ja jaekaubanduse ettevõtted (6). Esindatud olid ka põllumajanduse (4), ehituse (1), veondus ja laonduse (1), mäetööstuse (1) ja kinnisvaraala tegevus (1).

4.1.2 Mäeltküla tööstuspargi arendamine

Viljandi linna külje all areneva Mäeltküla tööstuspargi eesmärk on tuua Viljandi valda uusi ettevõtteid ja luua uusi töökohti nii kohalikele elanikele kui ka uutele piirkonda kolivatele spetsialistidele.

Viljandi vallavalitsus kehtestas Mäeltküla tööstuspargi detailplaneeringu 20. november 2019. Planeeringuala suurus on 62 ha, mis on jagatud 39-ks tootmismaa krundiks ja 8-ks teemaa krundiks. Kruntide suurused jäävad vahemikku 4 895–25 600 m². Suurema maa vajadusel on võimalik krunte liita. Planeeringu järgi on kõikide kruntide sihtotstarve: tootmishoone maa, laohoone maa, hulgikaubanduse maa, logistikakeskuse maa.

Planeeringuala arendus on jaotatud kaheks etapiks, millest esimeses etapis (kokku 19 hoonestusõigusega krunti) on valla poolt välja arendatud. Tööstuspargi taristu (vesi, kanalisatsioon, juurdepääsuteed, tänavavalgustus, gaasitorustik ja andmeside toru) on rajatud kruntide piirini.

Tööstuspargi hoonestusõiguse müügiga tegeletakse aktiivselt ning 2024 aasta mai kuu seisuga on 19-st krundist vabad veel 6 krunti (Joonis 17).

Joonis 17.
Mäeltküla
tööstuspargi
krundid
(31.05.2024)

4.1.3 Turism

Viljandi vallas on eeldused turismiettevõtluse arendamiseks. Siin asuvad Pärsti, Loodi, Vana-Võidu, Kärstna ja Suislepa mõisad, Loodi looduspark, Kullamäe maastikukaitseala, Tarvastu ordulinnuse varemed. Võrtsjärvel on võimalik nautida kalesõitu koos kohaliku toidu (kalatoidu) pakkumisega. Sportimisvõimalusi pakuvad näiteks sihtasutus Holstre-Polli Spordikeskus, Valma seikluspark jpm. Holstre-Nõmme motokrossirajal toimuvad motokrossisõidud ja Raassilla rallikrossirajal on võimalik sõita rallikrossi, drifti, supermotot ja ka kartidega. Raassilla rallikrossiraja haldaja on Mittetulundusühing Tarvastu Motoklubi.

Viljandi vallas on ka head võimalused jahiturismi arendamiseks. Suured metsamassiivid arvuka ja liigirohke loomastikuga ning Võrtsjärve lähedus loovad selleks sobivad eeldused. Vallas tegutsevad aktiivsemad jahiseltsid (Vambola Jahiselts, Lembitu Jahiselts, Heimtali Jahiselts) on huvitatud jahiturismi arendamisest, aga ka jahimeeste ja loodushuviliste koolitamisest. Seltsi- ja koolitustegevust plaanitakse korraldada selleks rekonstrueeritavates ja kohandatavates jahimajades.

Majutus ja toitlustusettevõtete arv on maakonnas ja ka Viljandi vallas langenud juba 2019. aastast ja see trend ei ole veel pöördunud (v.a 2022. aasta, kui on toimunud väikene tõus). Siiski on majutatute ööbimiste arv 2020. aastaga võrreldes oluliselt suurenenud, saavutades 2022. aastal kõrgetaseme. Positiivsena saab välja tuua puhkusereisil viibijate osakaalu suurenemise maakonna majutusasutustes, mis on märk piirkonna tuntuse suurenemisest, samas jääb see siiski 13 protsendipunkti võrra madalamaks kui Eestis keskmiselt. Ööpäeva keskmine maksumus on aastate jooksul stabiilselt tõusnud. (Tabel 12).

Tabel 12. Majutuskohade mahutavus ja majutatute ööbimised (Statistikaamet)

	Kogu Eesti					Viljandi maakond				
	2019	2020	2021	2022	2023	2019	2020	2021	2022	2023
Majutuskohad	1424	1327	1324	1337	1307	62	60	54	59	57
Toad	25168	24556	24489	25415	25326	644	643	612	645	667
Tubade täitumus, %	47	25	30	43	45	27	24	27	31	28
Majutatud puhkusereisil, %	68	71	69	72	73	51	62	65	62	60
Majutatud tööreisil, %	22	19	22	21	20	22	28	22	24	26
Majutatute ööbimised	6967047	3674012	3998997	5950873	6374862	99499	79095	89239	104847	96068
Ööpäeva keskmine maksumus, eurot	€39	€32	€34	€42	€46	€25	€25	€28	€35	€38

Valla turismi arendamisel peitub potentsiaal eelkõige piirkonna ühiselt turismisihtkohana kujundamises (sh turismiobjektid, neid toetavad teenused ning taristu) ning turundamises. Seni realiseerimata potentsiaal peitub valla tervisespordi ja matkaradade arendamises, Holstre-Polli Spordikeskuse arendamises, eri loodus- ja kultuuriväärtuste eksponeerimises, (nt Tarvastu ordulinnus, Võrtsjärve kalastus ja puhepiirkond jm).

5 Valla juhtimine

Eesmärk:

- Viljandi valda juhitakse avatult, uuendusi soosides ja olulisi osapooli kaasates.

Valla juhtimise hetkeolukorra ülevaade on esitatud arengukava valitsemise parendamise programmi meetmete lõikes, milleks on:

- M1. Valitsemise arendamise meede
- M2. Viiratsist valla keskuse arendamise meede
- M3. Valla tuntuse tõstmise meede

5.1 Valla juhtimise ülevaade

5.1.1 Valitsemine

Viljandi valla valitsemisorganid on volikogu ja valitsus. Vallavolikogu on 27-liikmeline, moodustatud on 6 alalist komisjoni: eelarve ja majanduskomisjon, haridus- ja noorsootöökommisjon, kodanike ühenduste ja külaarengu komisjon, kultuuri- ja spordikomisjon, revisjonikomisjon ning sotsiaalkomisjon. Vallavalitsusse kuulub 8 liiget. Vallavalitsuses kui ametiasutuses on 67,75 teenistusk kohta (koormus).

Vallavalitsuse teenuseid osutatakse kolmes asukohas. Vallavalitsus asub alates 2024. aasta augustist Viiratsi alevikus, teenuskeskused tegutsevad Mustlas ja Kolga-Jaanis.

Viljandi Vallavalitsuses ja hallatavates asutustes oli 2023. aastal kokku 588,38 töökohta (taandatud täistööajale). Tegemist on koormuse, mitte inimeste arvuga, keda on mõnevõrra rohkem (kõik ei tööta täiskoormusega). Kõige enam (69%) töökohti on hariduse valdkonnas. Ülejäänud valdkondades on töökohti märksa vähem. Võrreldes 2021. aastaga on kõige suurem muutus toimunud hariduse valdkonnas, lisandunud on ligi 10 töökohta. (Tabel 13).

Tegevusvaldkond	2021	2022	2023
Haridus	395,72	397,11	405,65
Sotsiaalhoolekanne	73,37	70,95	75,74
Vaba aeg, kultuur	45,69	49,01	48,58
Vallavalitsus	25,94	24,27	25,65
Majandus	18,75	19,54	16,66
Elamu- ja kommunaalmajandus	11,01	11,23	15,69
Volikogu	0	0	0
Keskonnakaitse (haljastus)	1,36	1,32	0,41
Kokku	571,84	573,43	588,38

Tabel 13. Töökohad tegevusvaldkonna järgi 2021-2023 (majandusaasta arvanded)

5.1.2 Valla keskuse arendamine

Viljandi vald moodustus on 2013. aastal toimunud Paistu valla, Pärsti valla, Saarepeedi valla ja Viiratsi valla ühinemiste käigus, mille tulemusena moodustati Viljandi vald rõngasvallana ümber Viljandi linna. 2017. aastal liitusid Viljandi vallaga Kolga-Jaani vald ja Tarvastu vald. Rõngasvalla tekkimise järgselt ei ole senini tekkinud toimivat keskust.

Viiratsi alevik on valla keskusena kaalumisel, kuna valla suurimat alevikku iseloomustab suur funktsionaalne seotus vahetult piirneva Viljandi linnaga, olles sellega oluline nii elu- kui ka ettevõtluskeskkond. Lisaks lõppesid endise Viiratsi vallamaja rekonstrueerimistööd ja alates 2024. aasta augustist tegutseb Viiratsis, Sakala tn 1 hoones Viljandi Vallavalitsus, mis asus siiani Viljandi linnas.

Üldplaneeringuga suunatakse ettevõtluseks sobivaid maa-alasid nii alevikus sees kui ka piirneval alal Mäeltküla külas ning püütakse selgemalt tsoneerida ja eraldada ettevõtluskeskkonda elukeskkonnast, arendades nende vahele puhke- ja virgestusala.

5.1.3 Valla maine

Viljandi vald tekitab omades uhkust ning külalistes huvi ja imetlust¹². Viljandi valla maine tugineb Viljandi valla väärtustel ja senistel edulugudel. On oluline, et Viljandi vald läheks kaasa globaliseeruva maailma arengutega, kuid säilitaks oma eripära. Vaieldamatult on see keeruline ülesanne, aga selle ülesande lahendamiseks peab hakkama saama.

Joosep Toots ütles kunagi Jorh Adniel Kiirele: „Parim soovitus tublile mehele on mees ise!“. Viljandi valla võimalusi peab aktiivselt ja süsteemselt tutvustama. Et külalised tahaksid Viljandi valda tulla, tuleb teha pidevat tööd, kuid kõige tähtsam on, et Viljandi valla elanikud ise usuksid oma valda.

Osa Viljandi vallast kuulub mulgi kultuuriruumi, osa Võrtsjärve piirkonda ning osa valla territooriumist hõlmab Sakala kõrgustik. Viljandi vallas on elanud ja töötanud mitmed Eesti suurmehed. Kõigest sellest on võimalik maailmale jutustada, kuid maine parandamiseks on kõige olulisem anda maailmale teada Viljandi valla eelistest ettevõtlusega tegelemisel.

¹² Statistikaamet, Viljandi Vallavalitsus (2016) Viljandi vald – positiivne. Strateegia, ettevõtted, statistika. Kättesaadav: https://www.stat.ee/sites/default/files/2020-07/Viljandi_valld_-_positiivne.pdf